

РЯТІВНІ АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ У КРАКІВСЬКОМУ ПЕРЕДМІСТІ ЛЬВОВА

Назарій ВОЙТОВИЧ¹ , Марія ВОЙТОВИЧ²

¹ Науково-дослідний центр «Рятівна археологічна служба» Інституту археології НАН України,
вул. Винниченка, 24, 79008, Львів, Україна,
e-mail: voitovychnazarwork@gmail.com

² Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України,
вул. Винниченка, 24, 79008, Львів, Україна,
e-mail: danylivmari@ukr.net

Представлено результати рятівних археологічних досліджень, здійснених експедицією Науково-дослідного центру (НДЦ) «Рятівна археологічна служба» Інституту археології Національної академії наук (ІА НАН) України під керівництвом Назарія Войтовича на місці будівництва приватного медичного центру. Зазначено, що в польовому сезоні 2013 р. археологічні дослідження на вул. Підмурній, 5, були зосереджені у південній частині ділянки, де закладено траншею 2 площею 26,2 м². Унаслідок проведення археологічних досліджень відкрито залишки фундаменту австрійського будинку, а також простежено внутрішній інтер'єр підвального приміщення (кам'яне мощення). Окрім цього, виявлено дерев'яну споруду житлового призначення, знищену пожежею у другій половині XVII ст.

У заповненні споруди зафіксовано значну кількість рухомого матеріалу в доброму стані збереження, який складався із керамічного, скляного й металевих посуду, кахель, металевих знахідок (стремена, монети, наконечник від арбалетної стріли). При південній стінці траншеї задокументовано скупчення дерева, що виконувало функцію укріплення схилу від осипання, датоване XVII–XVIII ст., і ще однієї дерев'яної конструкції, зафіксованої у культурних шарах XV–XVI ст. Також зафіксовано антропогенні нашарування від VIII ст. до н.е. до XVIII–XIX ст. зокрема. Виявлено різночасовий археологічний матеріал, датований від VIII ст. до н.е. до XVIII ст. Встановлено, що материк зафіксований на глибині 4,3–4,9 м із пониженням у північно-східному напрямку. Отримано значну кількість рухомого матеріалу. Зазначено, що найбільше знахідок представлено речами пізнього Середньовіччя (керамічний, скляний і дерев'яний посуд, будівельна кераміка, шкіряне взуття, предмети з металу). Констатовано, що це свідчить про те, що життя на колишньому давньоруському Пригороді не припинилося після захоплення Львова Казимиром III та перенесенням міста в мури, а навпаки набирало нового імпульсу до подальшого розвитку, проте вже як Краківське передмістя Львова.

Ключові слова: Львів, вул. Підмурна, археологічні дослідження, дерев'яна споруда, кераміка, шкіряне взуття, металеві вироби.

У березні–травні 2013 р. експедиція НДЦ «Рятівна археологічна служба» ІА НАН України продовжила рятівні дослідження у м. Львові на ділянці, відведеній під будівництво приватного медичного центру по вул. Підмурна, 5, розпочаті осінню 2012 р. [Войтович, Войтович, Ковальський-Білокрилий 2018]. Ділянка розміщена в північній частині середмістя Львова, з північного боку якої примикає вул. Сянська, із південного – пл. Ярослава Осмомисла, зі східного – будинок № 15 по вул. Б. Хмельницького, із західного – будинок № 5 по вул. Підмурній, від чого походить і її назва – «вул. Підмурна, 5» (рис. 1).

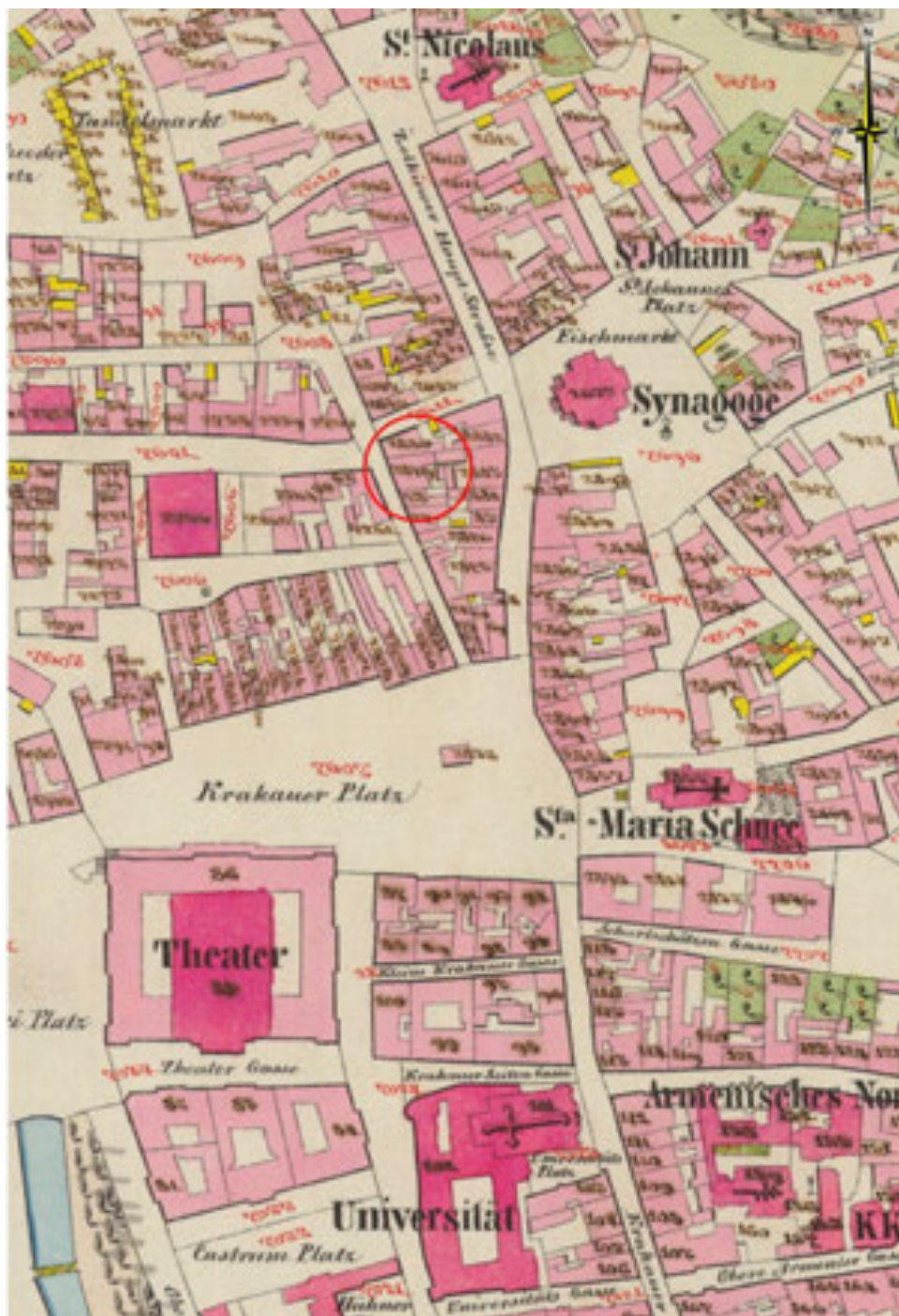

Рис. 1. Досліджувана ділянка на кадастровому плані Львова 1849 р.

Fig. 1. Researched area on the cadaster plan of Lviv in 1849

У другому польовому сезоні для досліджень обрано південно-західну частину ділянки, яка на той час перебувала вже всередині підвального приміщення новозбудованого медичного центру (рис 2). Така ситуація значно ускладнювала процес фіксації археологічних розкриттів (відсутність природного освітлення, значна вологість усередині підвалу та постійне просочування в розкоп підземних вод), зокрема фотофіксації.

Площу ділянки дослідження розділено на сітку квадратів розмірами 2×2 м. Північна сторона одержала цифрові позначення (1–12), західна – літерні (А–Т). За умовний «0,00» взято північно-західний кут будинку № 15 по вул. Б. Хмельницького, що становить 280,20 м у топогеодезичній системі міста. Рухомий археологічний матеріал фіксувався поглибинно, а в окремих випадках – пошарово. Виявленим мурам та об'єктам надано нумерацію в порядку їхнього розкриття.

Рис. 2. Загальний вигляд на траншею 2 з півдня
Fig. 2. General view on the trench 2 from south

Траншея 2 закладена наприкінці польового сезону 2012 р. (рис. 3). Однак через погодні умови подальші дослідження призупинені до початку весни. Її розміри – 6,9×3,8 м, довшою стороною орієнтована по лінії північ–південь і розміщена навпроти квадратів 3–5/О–Т. Верхні культурні нашарування, представлені відкладами будівельного сміття до відмітки 2,2–2,3 м, зняті будівельниками під час вирівнювання котловану під будівництво в попередньому польовому сезоні.

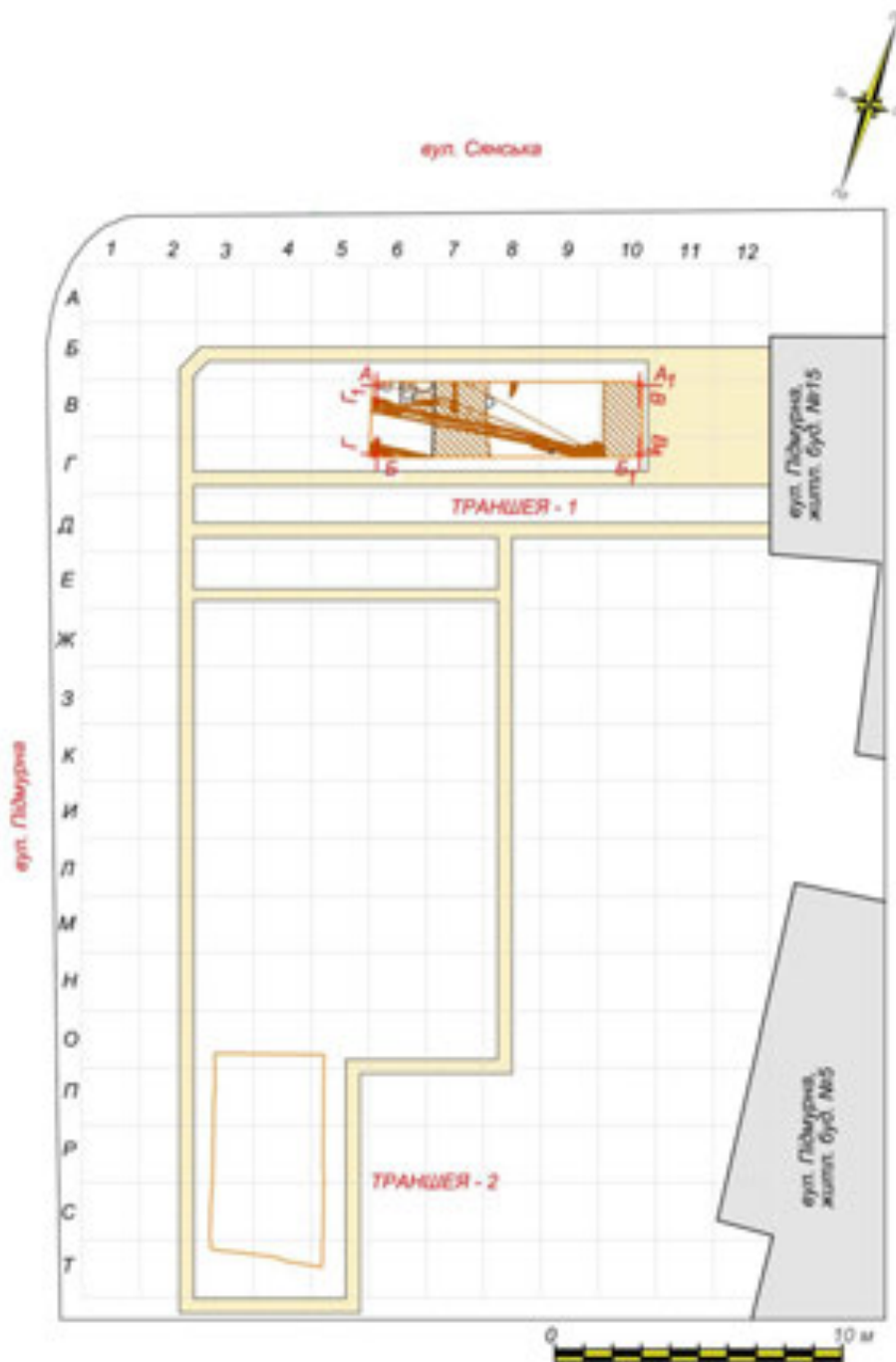

Рис. 3. Локалізація траншей 1, 2 всередині підвальних приміщень новозбудованого приватного медичного центру

Fig. 3. Localization of trenches 1, 2 inside basement room of newly built private medical center

Муровані субстанції. У північній частині траншеї при стінці, у кв. 3-5/О-П, виявлено поперечний мур від підвалу австрійського будинку (рис. 4). Він покладений у напрямку захід-схід, його відкрита довжина в мужах траншеї становить 4 м. Коронка виявлена на глибині 2,63-2,8 м. Його ширина становить 0,6-0,8 м, виготовлений із різноформатного слабо обробленого каменю вапняку та пісковика, що перекладений піщано-вапняним слабким розчином сіро-молочного кольору. Всього від стіни підвалу збереглося два ряди кладки. Підшва муру виявлена на глибині 3,3 м.

Рис. 4. План траншеї 2 на глибині 3,4 м
Fig. 4. Plan of trench 2 on depth of 3,4 m

Біля південної стінки виявлено залишки кам'яного мощення підвалу будинку (див. рис. 4; 5). Воно збереглося на площі близько 4 м² у кв. 3–4/П–Р і залягало на глибині 2,9–3 м. Мощення виготовлене з різноформатного каміння вапняку, найбільші елементи якого розмірами 0,4×0,4 м, найменші – 0,06×0,06 м, товщина – 6–10 см. На мощені в північно-західному куті лежав великий камінь пісковика овальної форми, верх якого виявлений на глибині 2,43 м. Швидше за все, він потрапив сюди під час демонтажу стіни муру.

Рис. 5. Вид із півдня на кам'яне мощення і мур у північній частині траншеї 2

Fig. 5. View from the south on stone pavement and stone wall in northern part of the trench 2

Із південної сторони мощення обмежене дерев'яними дошкою та колодою, які через умови зберігання дещо струхлявіли (див. рис 5). Вони покладені по лінії захід–схід, виявлені у кв. 3–5/П–Р на глибині 2,96–3,08 м із незначним пониженням у західному напрямку. Дошка й колода виготовлені з дерева м'якої породи (сосна (?)) прямокутної в перетині форми. Їхня західна частина виходить за межі траншеї. Загальна довжина відкритої дошки становить 2,8 м, ширина – 12–24 см, товщина – 6 см. Відкрита довжина колоди – 2,78 см, ширина 14–20 см, товщина – 16–18 см. Зі східної сторони до неї примикає ще одна, східна частина якої відкрита на глибину 2,97 м. Її відкрита довжина становить 1,08 м, ширина – 12–18 см, товщина – 10 см. Відкритий мур, мощення та погано збережене дерево перекривав шар сірого супіску із вмістом каменю-пісковика та цегли (шар будівельного сміття).

Споруда 1. У північній частині траншеї після демонтажу описаного мощення і залишків дерева виявлено, що вони лежали на горілому чорному шарі із вмістом значної кількості обмазки та шматків обугленого дерева, а також каменів вапняку різної величини, що утворювали мощення (рис. 6). На горілому шарі на межі кв. 3–4/П залягали три шматки каменю-вапняку, що примикали один до одного та виявлені на глибині 3,25–3,33 м. Декілька подібних знайдено на межі кв. 4–5/П на глибині 3,15–3,36 м.

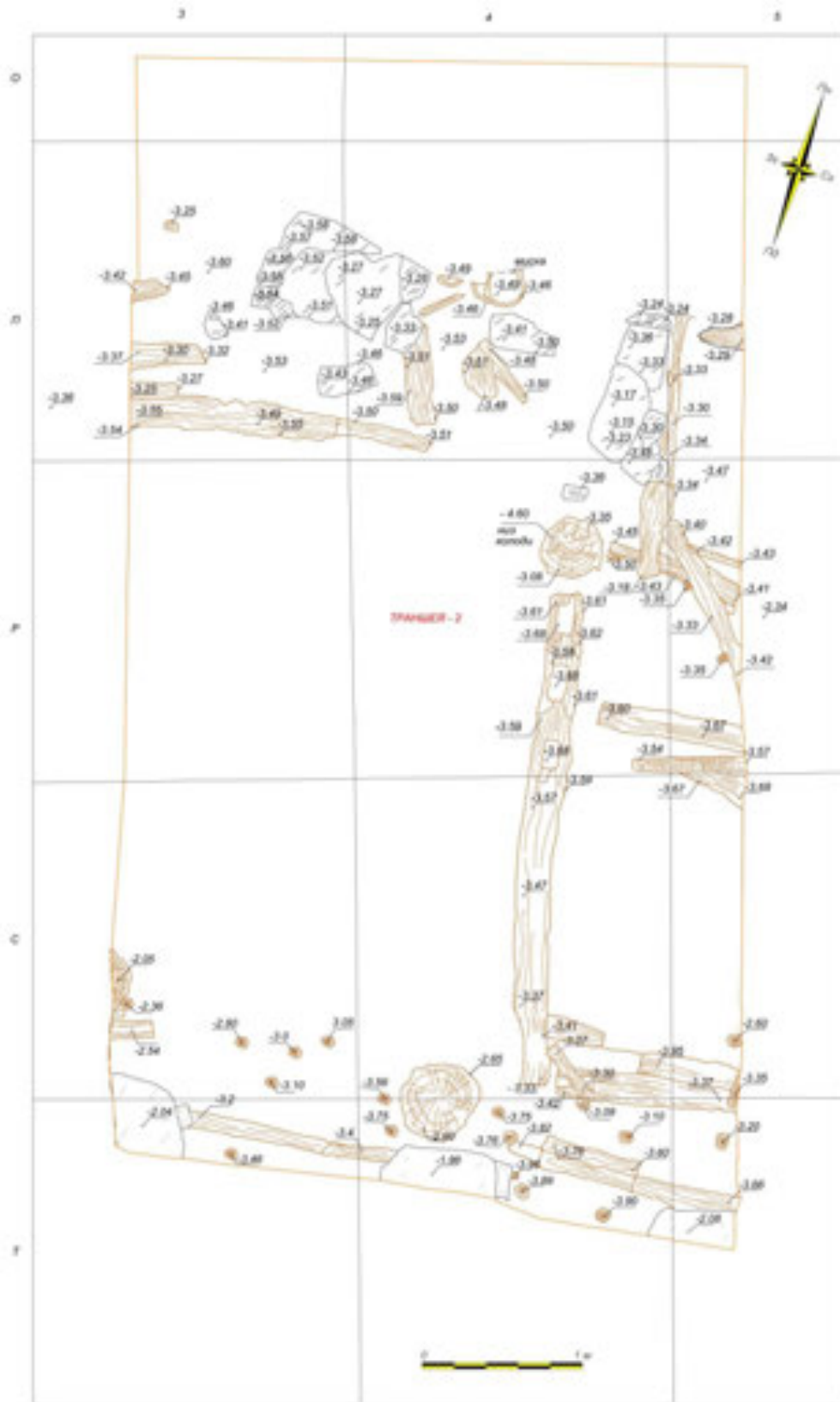

Рис. 6. План траншеї 2 на глибині 4,0 м
Fig. 6. Plan of trench 2 on the depth of 4,0 m

Рис. 7. План споруди 1
Fig. 7. Plan of construction 1

Потужність горілого шару становила 0,15–0,4 м, у ньому зафіксовано значну кількість рухомого матеріалу. Наявність кількох ідентичних білополив'яних кахель і значна кількість обмазки, найбільше скупчення якої припадає на межі кв. 3–4/П, свідчить про існування тут у минулому опалювального пристрою. На користь такого припущення вказує скупчення цегли, залишене від основи печі (рис. 7).

Відкрита південна межа основи печі, інша частина лежала під кам'яним муром. Цегла різноформатна, найкраще збережені зразки розмірами 21×8 см. Залишки основи виявлені на глибині 3,57–3,62 м. Після зачистки встановлено, що значна частина знайденого рухомого матеріалу перебувала на кам'яному мощенні аморфної форми товщиною 1–2 см і розмірами від декількох сантиметрів до 0,6 м, залишки якого виявлені у кв. 3–4/П на глибині 3,41–3,65 м. Зокрема, у кв. 4/П при мурі на мощенні зафіксовано металеву сковорідку діаметром 31 см, перекриту сильно обвугленою дошкою (рис. 8). Після подальшого зняття культурних нашарувань у кв. 3–5/О–Р встановлено, що залишки основи печі й кам'яне мощення виявлене в межах дерев'яної каркасно-стовпової конструкції, південно-східний кут якої був повністю відкритий (див. рис. 7).

Рис. 8. Львів, вул. Підмурна. Скупчення керамічного посуду у споруді 1

Fig. 8. Lviv, Pidmurna Street. Concentration of ceramic tableware in construction 1

Споруда виготовлена з дерева твердої породи (дуб (?)), орієнтована по сторонах світу (північ–південь – захід–схід) і виявлена у кв. 3–5/О–Р. Від каркасно-стовпової конструкції відкрита її основа, споруджена на зрубі. Від цієї споруди збереглися два бруси, покладені один на одного під прямим кутом з остатком (рис 9). Остаток зрубу довжиною 12–14 см. Верхня колода лежить по лінії північ–південь і заходить під мур, у перетині вона овальної форми зі знятою корою розмірами 18×18 см. Відкрита довжина – 1,41 м. У південній частині колоди, у місці, де вони накладаються одна на одну, у зрубну конструкцію зроблено прямокутної форми

паз розмірами 16×7 см і завглибшки 8 см. Він орієнтований довшою стороною по лінії північ–південь. Загалом колода виявлена на глибині 3,52–3,62 м із пониженням у північному напрямку. Зверху паралельно до неї при східній стороні лежала на ребрі дошка товщиною 6 см, верх якої зафіксований на глибині 3,3–3,39 м.

Друга колода покладена по лінії захід–схід, верх якої зафіксований на глибині 3,61–3,69 м із пониженням у східному напрямку. Вона наближена до прямокутної форми розмірами 15×13–15 см, відкрита довжина в межах траншеї становить 3,43 м. На колоді місцями збережена кора. У ній на відстані 0,7 м один від одного зроблено три пази прямокутної форми, що служили для вставляння стовпів у каркасну конструкцію. Усі вони орієнтовані довшою частиною по лінії схід–захід. Розміри східного – 18×6×5 см, центрального – 19×7×7 см, західного – 15×6–7×5 см. На межі кв. 3–4/П у середині споруди також виявлено два кілка. Один із них зафіксований у кв. 4/П прямокутної форми розмірами 3×4 см і відкритий на глибині 3,7 м. Інший розміщений на відстані 0,22 м на північ від першого та виявлений у кв. 3/П на глибині 3,71 м овальної форми, діаметром 8 см. Ще один овальний кілок забитий під кутом і залягав при західній стінці у кв. 3/П, його верх відкритий на глибині 3,29 м.

У західній стратиграфічній стінці зафіксовано заповнення споруди 1, крім цього, виявлено поставлений вертикально стовп, що входив у четвертий паз, котрий виходив за межі траншеї 2 (рис. 10).

Ширина стовпа – 8–12 см, верхня його частина задокументована на глибині 3,38 м. У середині споруди 1 виявлено паралельно до колоди, яка лежить по лінії захід–схід, подібне дерево прямокутної форми розмірами 12–14×18 см. Верх знахідки зафіксовано на глибині 3,71–3,79 м із пониженням у західному напрямку. На відстані 0,1 м від основи опалювального пристрою, у кв. 4/П, на ній лежала дошка шириною 8–10 см, товщиною 3 см і відкритою довжиною 0,5 м. Вона зафіксована на глибині 3,55–3,6 м. Перпендикулярно до колоди з іншої сторони розміщувався ще один брус, розміщений на відстані 0,15 м від східної стінки споруди 1. Розміри колоди становлять 12×16 см. Вона залягала на глибині 3,83 м. Дослідження ділянки під спорудою 1 припинено на глибині 3,9 м.

Рис. 9. Львів, вул. Підмурна. Споруда 1
Fig. 9. Lviv, Pidmurna Street. Construction 1

Заповнення споруди 1 складалося із двох шарів: описаного горілого чорного та коричневого супіску із вмістом мергелю, що залягав під ним. Весь виявлений рухомий матеріал зафіксований у верхньому горілому шарі.

У заповненні споруди виявлено значну кількість рухомого матеріалу, що складався з керамічного та скляного посуду, кахель, монет, виробів із дерева та металу. Керамічний посуд переважно в доброму стані збереження і репрезентований горщиками, макітрами, мисками, глеками, сковорідками й покришками.

17 тонкостінних знахідок (0,2–0,5 см) – горщики, які належать до невеликих виробів випукло-яйцеподібної форми світло-сірого, сірого та темно-сірого забарвлення. Частина посудин із внутрішньої сторони вкрита зеленою поливою. Більшість знахідок представлена виробами, вінця яких злегка відхилені назовні, краї заокруглені, а верхня частина тулуба відділена від вінця із зовнішньої сторони горизонтальним валиком (рис. 11, 4, 9). Інша частина сформована так, що прямі вінця злегка відхилені назовні, а зі зовнішньої сторони нанесені заглиблені горизонтальні смуги (рис. 11, 5).

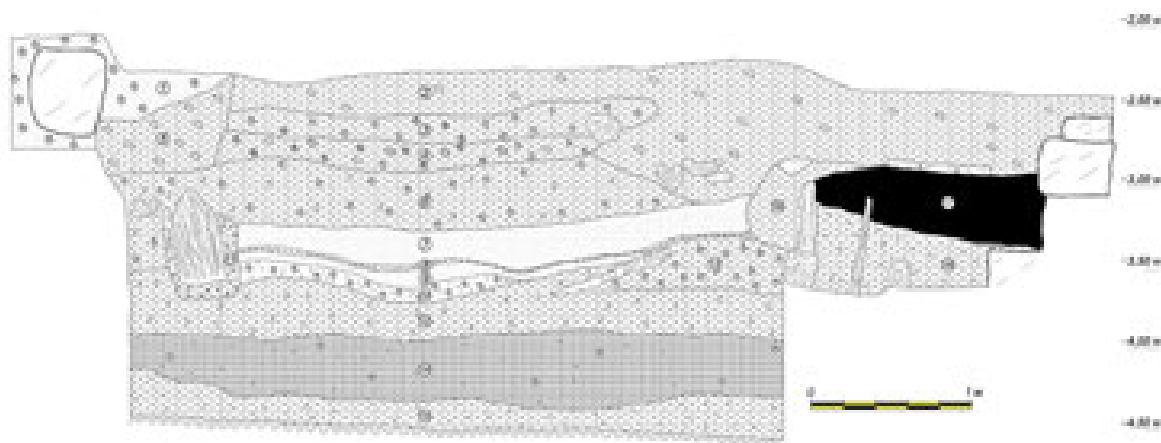

Рис. 10. Стратиграфічний перетин західної стінки траншеї 2: 1 – шар битої цегли; 2 – супісок сіро-коричневого кольору із вкрапленнями каміння вапняку; 3 – світло-сірий супісок із вкрапленнями шматків цегли; 4 – світло-коричневий супісок із дрібними шматками цегли та каменю вапняку; 5 – темно-коричневий супісок із вкрапленнями каменю вапняку; 6 – супісок коричневого кольору із вмістом мергелю та шматків цегли; 7 – пісок сіро-зеленого кольору; 8 – шар струхлявілого дерева; 9 – пісок сіро-зеленого кольору; 10 – шар супіску коричневого кольору із вмістом значної кількості струхлявілого дерева та шматків цегли; 11 – сірий супісок із вмістом мергелю; 12 – сіро-коричневий супісок із вмістом мергелю; 13 – коричневий супісок із шматками цегли; 14 – коричневий суглинок із вкрапленнями вугликів і шматками цегли; 15 – супісок коричневого кольору зі шматками вугликів; 16 – супісок сірого кольору з камінням вапняку; 17 – верхнє заповнення споруди 1 із вмістом значної кількості знахідок (горілий шар); 18 – коричневий супісок із вкрапленнями мергелю

Fig. 10. Stratigraphic section of western wall of the trench 2: 1 – layer of broken bricks; 2 – grey-brown sand soil with fragments of limestone; 3 – light-gray sand soil with small fragments of bricks; 4 – light-brown sand soil with small pieces of bricks and limestone; 5 – dark-brown sand soil with fragments of limestone; 6 – brown sand soil with inclusion of marl and broken bricks; 7 – gray-green sand; 8 – layer of moldering wood; 9 – grey-green sand; 10 – layer of brown sand soil with inclusion of large amount of moldering wood and pieces of bricks; 11 – gray sand soil with inclusion of marl; 12 – gray-brown sand soil with inclusion of marl; 13 – brown sand soil with pieces of bricks; 14 – brown sand soil with small fragments of coal and pieces of bricks; 15 – brown sand soil with pieces of coal; 16 – gray sand soil with fragments of limestone; 17 – upper infill of construction 1 with inclusion of large amount of finds (burnt layer); 18 – brown sand soil with inclusion of marl

Діаметр вінець незначний (10–14 см). До країв вінець і максимальної частини опуклості тіла кріпилася стрічкова петельчаста ручка (рис. 11, 4, 6). Декорування, як правило, наносилося на верхню частину посудини або на зовнішню поверхню вінець. Трапляються такі зразки орнаменту: штамповані горизонтальні хвильки, вертикальне лощення, пластичний орнамент у вигляді наліпів та мальований червоною фарбою геометричний мотив (рис. 11, 6, 7). Домінантний вид орнаментациї – суцільне декорування верхньої частини корпусу заглибленими лініями чи рифленням (рис. 11, 4, 5, 11). Не виняток і єдиний повністю збережений виріб коричневого кольору, внутрішня поверхня якого вкрита зеленою поливою (рис. 12, 2).

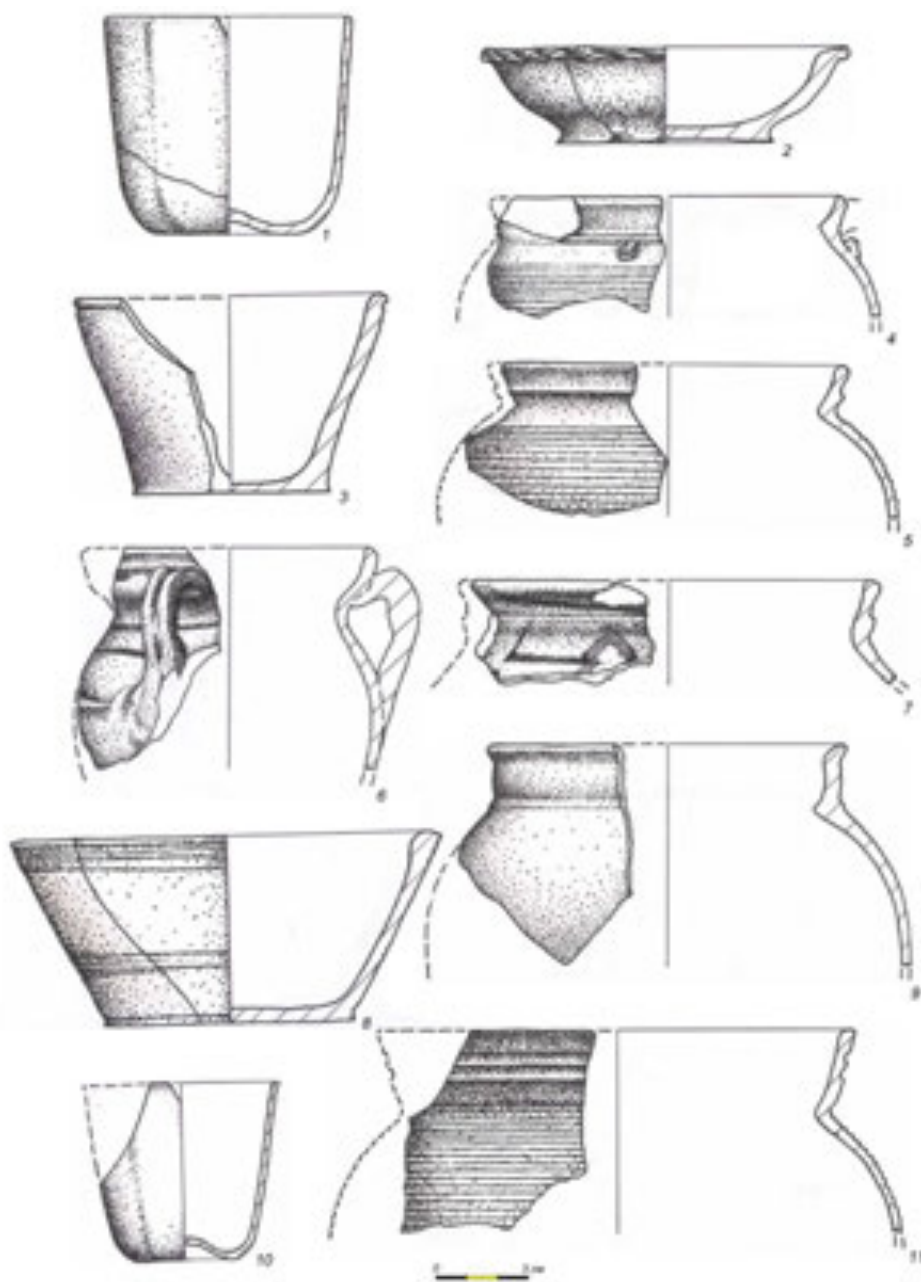

Рис. 11. Споруда 1. Скляний (1, 10) і керамічний посуд (2–9, 11).

Fig. 11. Construction 1. Glass (1, 10) and ceramic tableware (2–9, 11)

Колекція макітер складається із залишків від п'яти посудин, з яких три із повністю збереженим профілем. Усі вироби конічної форми від світло- до темно-сірого відтінків, діаметром вінець від 16 см до 36 см, діаметром донець 12–24 см, висотою посудин 11–18,5 см і товщиною стінок 0,4–0,7 см. Вінця потовщені та злегка відхилені назовні, на частині знахідок вдавненням сформовані хвилеподібно (рис. 12, 3, 4). Внутрішня поверхня усіх макітер вкрита поливою жовто-коричневого, коричневого чи темно-коричневого кольорів. На двох збереглися стрічкові ручки, а на одній їх зроблено аж три (рис. 12, 4). Зовнішня поверхня посудин переважно піддавалася декоруванню у вигляді горизонтальних чи хвилеподібних смуг.

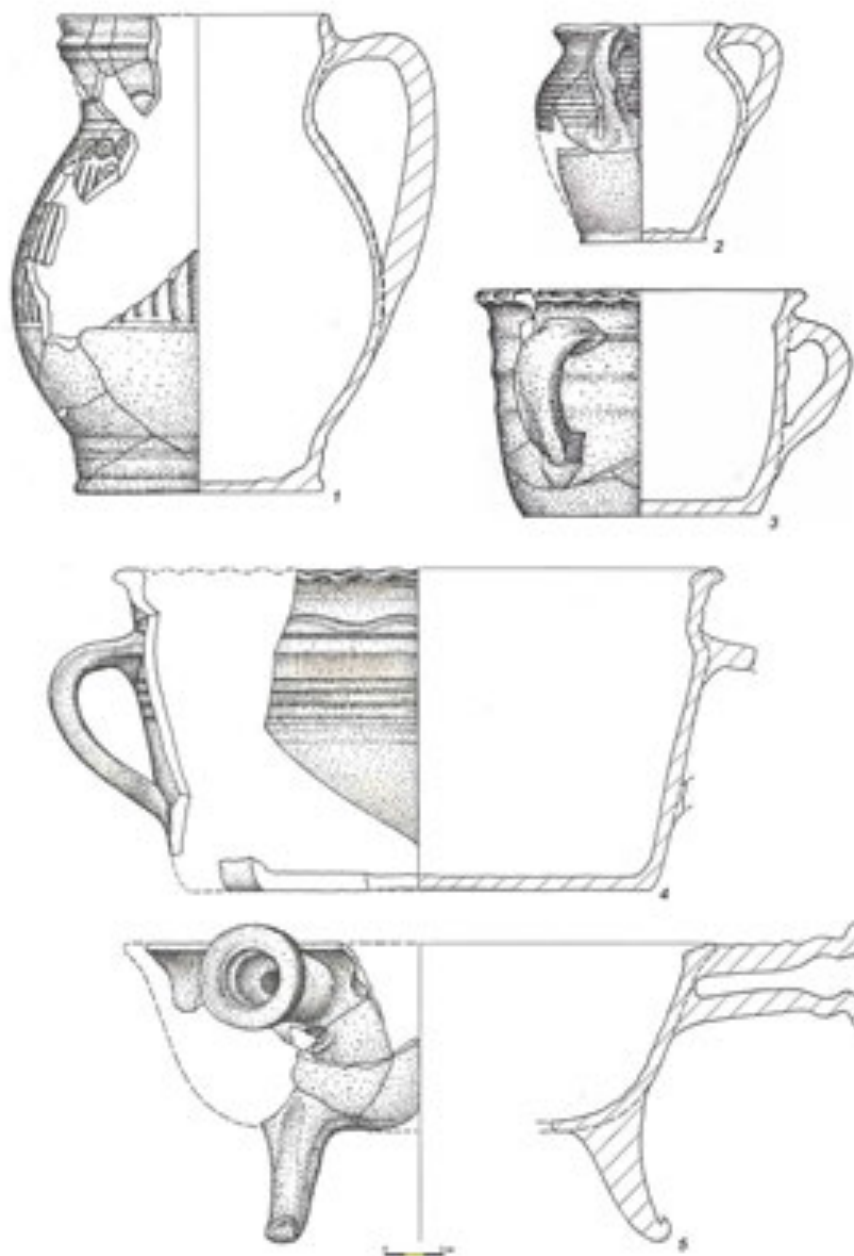

Рис. 12. Споруда 1. Керамічний посуд
Fig. 12. Construction 1. Ceramic tableware

Усі дев'ять мисок, виявлених у заповненні споруди, у доброму стані збереження. Вони різняться між собою формою, орнаментацією та розмірами. Найменша сірого, у зламі світло-сірого кольору, злегка випуклої форми. Вінця незначно відхилені назовні, краї горизонтально зрізані й орнаментовані горизонтальною смугою нігтьових вдавлень (рис. 11, 2). Діаметр денця – 7 см, товщина стінок – 0,5 см, діаметр вінець – 14 см, висота – 3,3 см. Інші дві миски також незначних розмірів (діаметр вінець – 9 см і 14 см), конічної форми. Одна з них під вінцями орнаментована заглибленою горизонтальною смугою (рис. 11, 3), інша – декількома (рис. 11, 8).

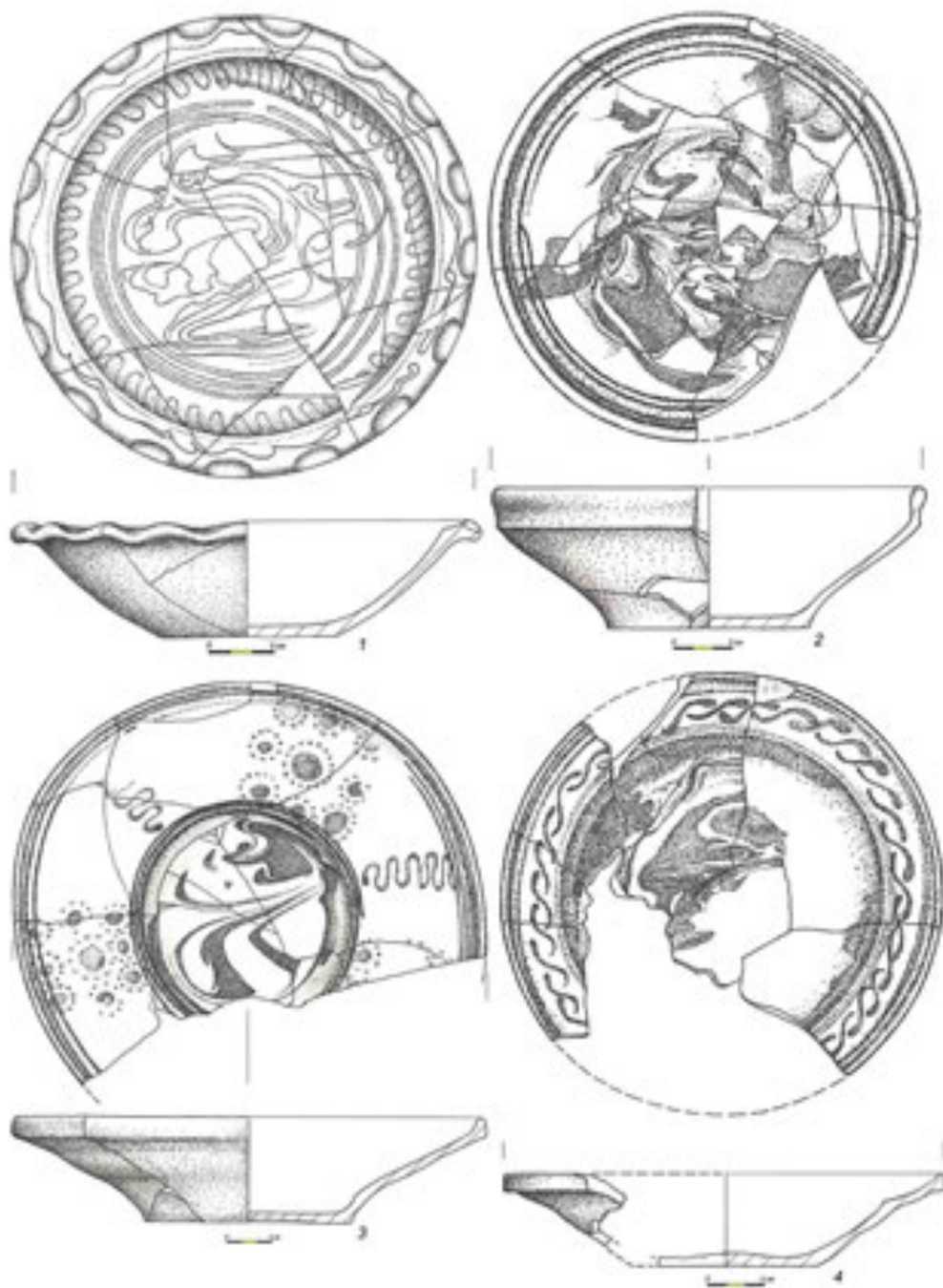

Рис. 13. Споруда 1. Керамічні миски
Fig. 13. Construction 1. Ceramic bowls

Шість практично повністю збережених мисок належать однотипним виробам зі сильно розхиленими назовні стінками, плоским дном і відмінними один від одного вінцями (заокруглені, потовщені, горизонтально чи косо зрізані краї). Усі виготовлені з добре відмуденої глини світло-коричневого чи цеглястого кольорів. Частина на різній висоті із внутрішньої сторони має ребро, що відділяють вінця. Одна з мисок правильно конічної форми з піднятими вгору вінцями (рис. 13, 2), інша – злегка випуклої (рис. 13, 1). Спільне для п'яти мисок – декорування внутрішньої поверхні на рівні денця чи трохи вище мармуровим орнаментом, виконаним коричневою, зеленою та червоною поливами (рис. 13; 14, 1). Як правило, орнаментовані денця і краї вінця відділені між собою декількома горизонтальними смугами, виконаними коричневою поливою. Такі композиційні елементи декорування мисок зафіксовані й раніше [Білас, 2010, с. 160; фото 5, 2, 3].

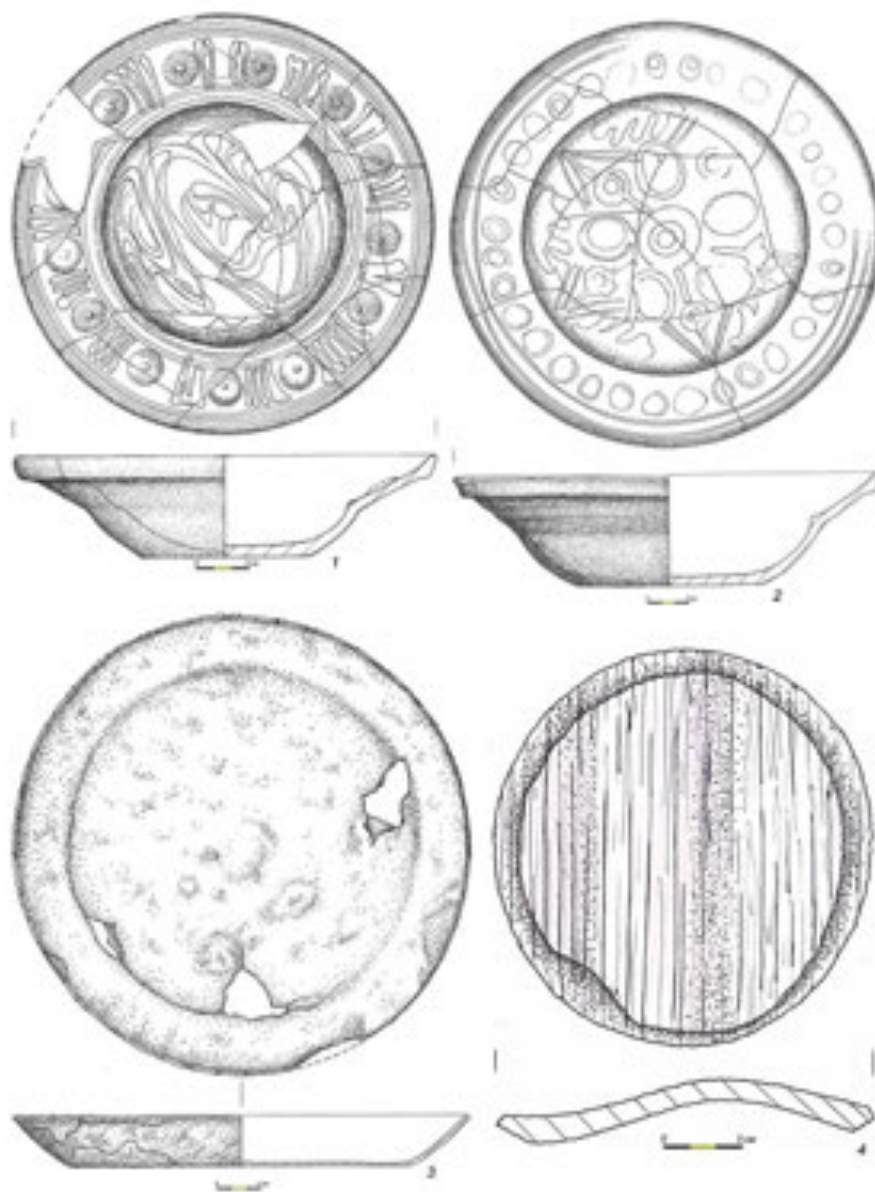

Рис. 14. Споруда 1. Вироби з кераміки (1, 2), металу (3) та дерева (4)

Fig. 14. Construction 1. Products made of ceramic (1, 2), metal (3) and wood (4)

Кожна з посудин відрізняється одна від одної орнаментациєю верхньої частини внутрішньої поверхні: в одному випадку – горизонтальна смуга (рис. 13, 2), в іншому – мотив у вигляді псевдо шнура (рис. 13, 4), ще в іншому – розфарбовані поліхромні овали (рис. 13, 3; 14, 2) чи хвильки (рис. 13, 1). Варто сказати, що, крім розпису поливами, дві миски декоровані пластичним орнаментом. Краї вінець однієї з них унаслідок пальцевих вдавлень із внутрішньої сторони вінець утворені хвилеподібно (рис. 13, 1). Одна миска із зовнішньої під вінцями декорована овальним вдавненням, через це з внутрішньої утворилися опуклі кружечки, розфарбовані різного кольору поливами (рис. 14, 1). Значні подібності до форми й орнаментациї шести описаних мисок віднаходимо серед колекції посуду з вул. Лесі Українки, 14, у Львові [Милян та ін., 2011, с. 44–45; рис. 49; 50; 53].

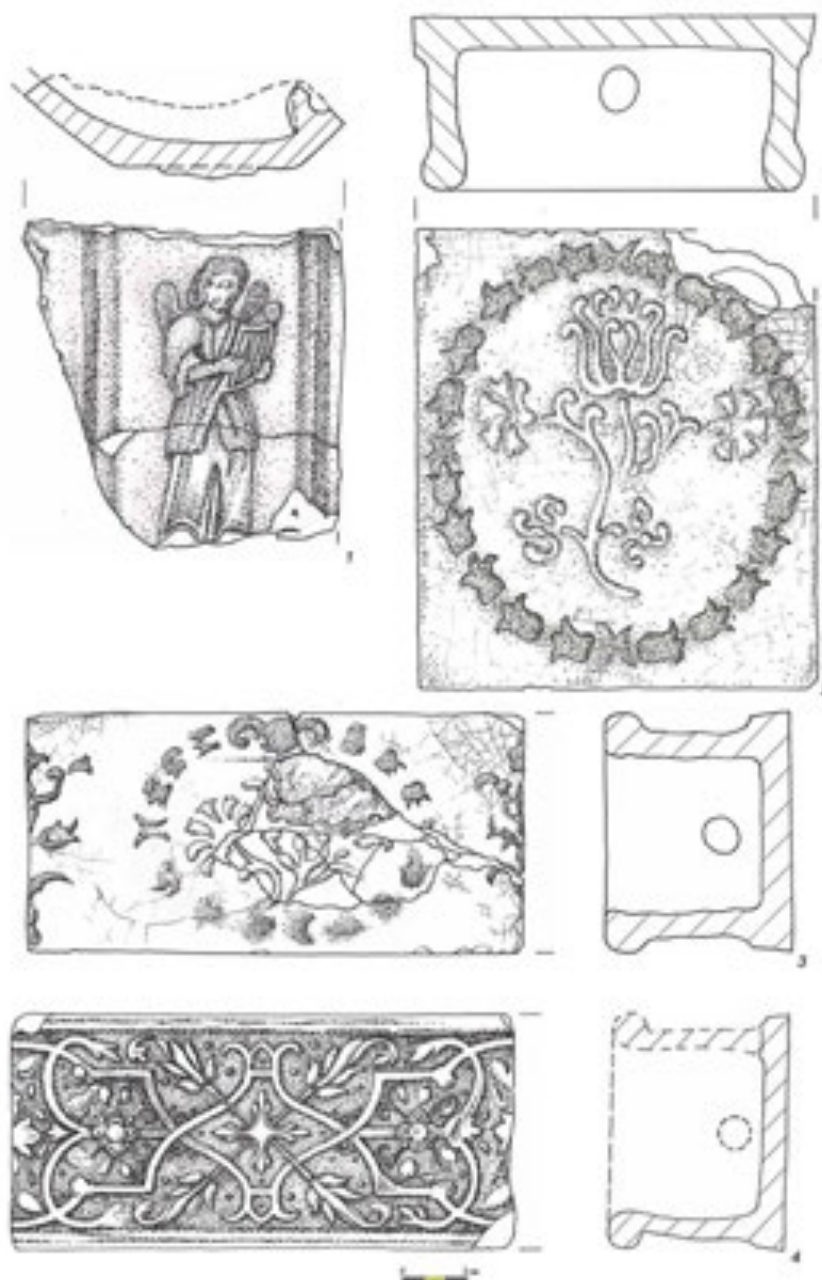

Рис. 15. Споруда 1. Кахлі
Fig. 15. Construction 1. Tiles

Одна посудина зі споруди представлена глеком білого кольору яйцеподібної форми із плоским широким дном, внутрішня поверхня якого вкрита світло-зеленою поливою, зовнішня – зеленою. Вінець пошкоджені, злегка відхилені назовні, шийка добре виражена і заокруглена. До нижньої частини тіла та країв вінець прикріплена плоска стрічкова ручка із вертикальним заглибленням посередині, орнаментована вертикальною смугою, що складається зі штампованих овалів із крапочкою посередині. Зовнішня поверхня глека оздоблена п'ятьма-шістьма вертикальними заглибленими смугами, розділеними між собою такими ж вертикальними, що складаються із штампованих овалів (рис. 12, 1).

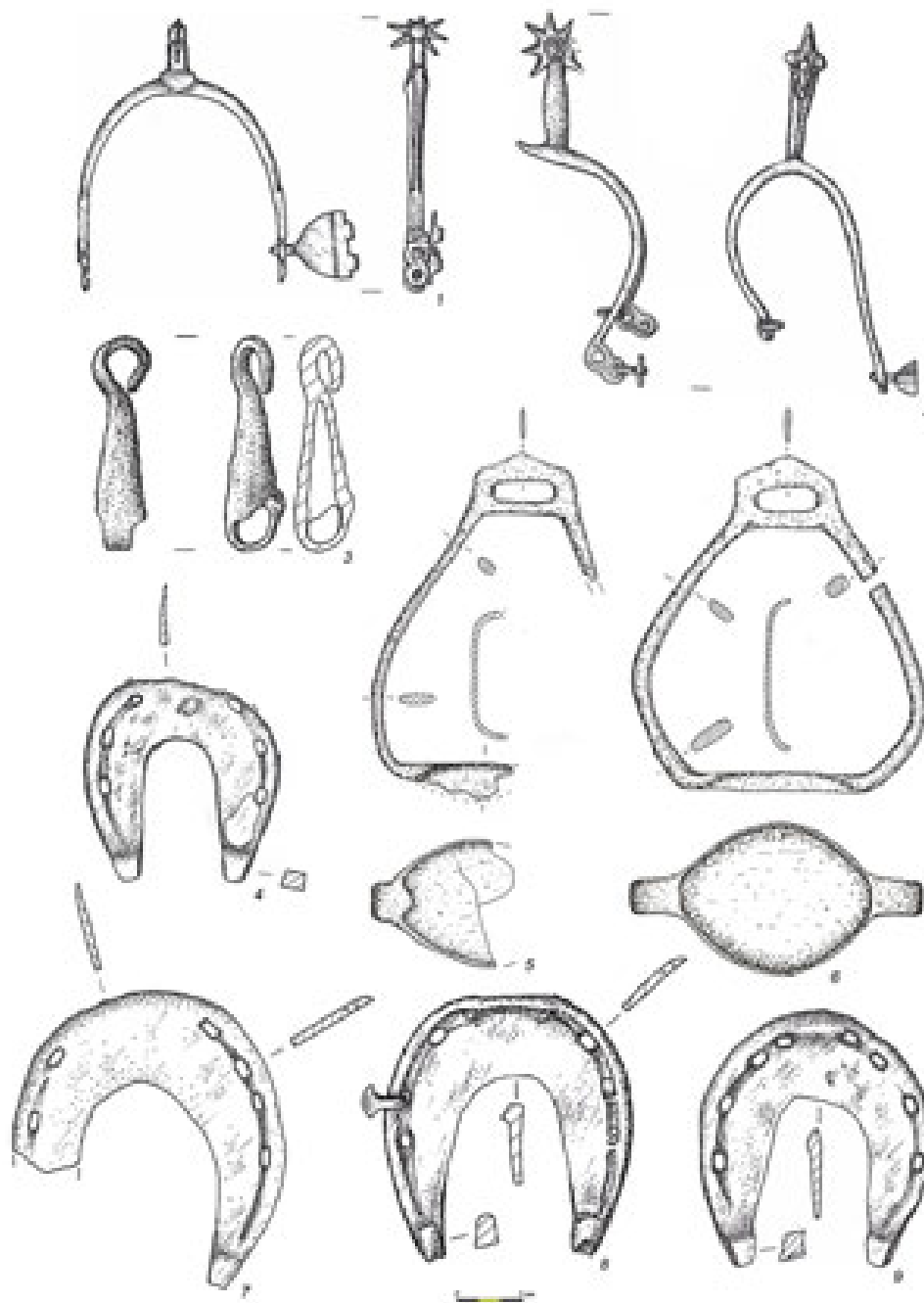

Рис. 16. Металеві вироби зі споруди 1 (3, 5, 6) й культурного шару (1, 2, 4, 7-9)

Fig. 16. Metal products from construction 1 (3, 5, 6) and the cultural layer (1, 2, 4, 7-9)

Сковорідки представлені однією масивною посудиною. Ця знахідка цеглястого кольору і злегка випуклої форми. Вінця ледь відхилені назовні, краї горизонтально зрізані (рис. 12, 5). Внутрішня поверхня вкрита зеленою поливою. До країв вінець прикріплена пустотіла округла ручка з розширеними заокругленими краями діаметром 3,7 см і довжиною 7,5 см. Денце плоске. Збережена ніжка наближена до прямокутної форми, звужена донизу.

Покришки репрезентовані однією дуже пошкодженою знахідкою конічної форми й діаметром 12 см.

Будівельна кераміка – винятково кахлями (10 знахідок). Більшість виробів – це плиткові виповнювальні екземпляри, з яких п'ять походять від однієї печі (рис. 15, 2). Одна за місцем розташування у печі належить до пояскових (рис. 15, 3). Їхня зовнішня поверхня вкрита білою поливою та орнаментована по центрі рельєфною квіткою, оточеною овальною рослинною рамкою. Виняток із цієї серії предметів – кахля, зовнішня поверхня якої трапецієподібної в перетині форми та належить за місцем розташування у печі до кутових знахідок. Вона також вкрита білою поливою, проте в центральній частині замість рослинного мотиву вишпленений рельєфний ангел з арфою в руках, вкритий білою та світло-зеленою поливою (рис. 15, 1).

Ще одна ціла пояскова кахля, що походить із цієї ж споруди, вкрита зеленою поливою та орнаментована складним рельєфним рослинним мотивом (рис. 15, 4). Окрім неї, у споруді виявлено чотири фрагменти, що відрізняються між собою рельєфною орнаментациєю і кольором поливи (коричнева або зелена). Одна із знахідок декорована гілкою калини з гронами, інша – пуклею.

Скляні вироби представлені винятково склянками (7 знахідок). Вони виготовлені зі скла світло-зеленого відтінку. Із прямими стінками, невиділеними заокругленими вінцями діаметром 7–8 см й увігнутими в середину денцями діаметром 4,5–5 см. Висота коливається в межах 6,4–7,15 см (рис. 11, 1, 10).

Вироби з дерева представлені знахідкою денця діжки діаметром 15 см, виготовленим із дерева м'якої породи. З однієї сторони краї виробу косо зрізані, з другої – по них зроблена заглиблена смужка (рис. 14, 4).

Предмети з металу складаються з невеликого злитка білого кольору аморфної форми, пари залізних стремен, вудила та сковорідки з чорного металу. Сковорідка у трьох місцях сильно пошкоджена корозією (рис. 14, 3). Стінки виробу конічні, денце плоске. Діаметр вінець – 31 см.

Вудило виготовлене з чорного металу, пустотіле всередині (рис. 16, 3). Два кінці зігнуті в петлю. Діаметр петель – 1,5 см. Стремена сильно пошкоджені корозією. Нижня частина предметів видовжено-овальної форми, краї зігнуті донизу (рис. 16, 5, 6). Верхня посередині має прямокутний отвір. Його розміри – 2,7×1 см.

Також зі споруди 1 походить наконечник арбалетної стріли листоподібної форми. Його вістря в перетині трапецієподібне, кінчик загострений. Ручка округла масивна діаметром 1,35–1,55 см.

У споруді на глибині 3,5–3,55 м у кв. 3/П компактно виявлено п'ять монет. Вони складаються з чотирьох боратинок й одного ризького шеляга Христини I (Швеція), карбованого в 1645 р. та виготовленого із сплаву міді зі сріблом. Натомість боратинки діляться між собою порівно за місцем карбування на литовські й коронні. Вони карбувалися упродовж 1660–1667 рр. Їхня поверхня дещо пошкоджена корозією.

Дещо інша ситуація зафіксована після демонтажу мощення, що залягало при мурі на глибині 2,9–3,1 м при східній стінці розкопу. У кв. 4/Р на глибині 3,08 м виявлено масивну дубову колоду, що стояла вертикально (див. рис. 6). Діаметр – 30×40 см. Зверху зроблене невелике заглиблення завглибшки 27 см. Низ зафіксований на відмітці 4,6 м. На схід і північ від колоди на різній глибині (3,3–3,7 м) залягали залишки дерева, що лежали безсистемно. На межі кв. 4–5/П–Р зафіксовано дві дошки різної величини, які примикають одна до одної. Вони лежать по лінії північ–південь, із незначним відхиленням на схід та захід. Верхня масивніша,

виявлена на глибині 3,18–3,34 м із пониженням у північному напрямку. Її довжина становить 0,6 м, ширина – 14–20 см, товщина – 4 см. Інша значно вужча, частково залягає під описаною, відкрита довжина становить 1,1 м, ширина – 5–10 см, товщина – 3 см. Вона виявлена на глибині 3,34 м. Із західної сторони вужчої дошки у кв. 5/П забитий прямокутний у перетині кілок розмірами 4×6 см, виявлений на глибині 3,33 м.

На схід від описаних дерев'яних дощок знайдено також скупчення дерева, що лежить дещо нижче від попереднього (див. рис. 6). У кв. 4–5/П на глибині 3,4–3,42 м відкрито дерев'яну дошку прямокутної в перетині форми, яка зі західної сторони підперта двома кілками. Вона лежить по лінії північний захід – південний схід. Її відкрита довжина в межах траншеї становить 1,23 м, ширина – 12–14 см, товщина – 5 см. Верх кілків залягав на відмітці 3,3–3,35 м. Відстань між ними – 0,45 м, глибина залягання – 3,7–3,75 м. Окрім цього, під дошкою виявлено ще дві, що лежать по лінії захід–схід. Відстань між ними 6–12 см. Одна розміщена горизонтально, інша – на ребрі. Перша зі східної сторони практично примикає до колоди, виявленої у кв. 4/Р. Описана дошка звужується у західному напрямку, її ширина – 6–20 см, товщина – 3 см, довжина – 0,88 м. Дощка, яка перебуває на ребрі, виходить за межі траншеї 2, її відкрита довжина становить 0,4 м, товщина – 4 см, ширина – 14 см і виявлена на глибині 3,42 м.

На південь від описаної колоди, що стоїть вертикально, зафіксовано залишки дерев'яної конструкції, від якої зберігся південно-західний кут (див. рис. 6; 17). Дерев'яна конструкція довшою стороною орієнтована по лінії північ–південь. Повністю відкрита колода, зафіксована у кв. 4/Р–С, довжиною 3 м правильної прямокутної форми розмірами 18×19 см і заглиблюється у північному напрямку. Верх у південній частині виявлений на глибині 3,33 м, у північній – 3,62 м. У північній частині колоди на відстані 0,25 м один від одного зроблені три горизонтальні пази прямокутної форми. Розміри південного – 20×10–12 см і завглибшки 10 см, центрального – 16×9 см, завглибшки – 6 см, північного – 19×8–9 см, завглибшки – 9 см.

Рис. 17. Загальний вигляд на траншею 2 на проміжному етапі дослідження

Fig. 17. General view on the trench 2 during interim stage of researches

У південній частині цієї колоди на відстані 20 см від краю зроблено прямокутної форми зарубку розмірами 23×16×6–7 см (рис. 18). До південної сторони під прямим кутом зі сходу примикає колода прямокутної форми, виявлена на глибині 3,34–3,42 м. Її відкрита довжина становить 1,15 м, ширина – 0,2 м, товщина – 0,2 м. У західній частині зроблений паз розмірами 20×7×6 см. Ці дві колоди утворюють кут дерев'яної конструкції, основа якої лежить на дубовій колоді овальної форми із збереженою корою. Загальна довжина колоди, розміщеної по лінії схід–захід, – 0,6 м, діаметр – 0,35 м.

Із східної сторони від довшої колоди лежали по лінії схід–захід дві дошки, виявлені на одному рівні з описаною колодою (див. рис. 6; 17). Відкрита довжина більшої, що перебуває у кв. 4–5/Р на глибині 3,6–3,66 м, становить 1,03 м, ширина – 18 см, товщина – 2 см. Довжина в межах траншеї меншої дошки – 0,4 м, ширина – 12 см, товщина – 2 см. Вона виявлена на глибині 3,67–3,68 м. Найімовірніше, що описані дошки – це залишки від підлоги та пов'язані з колодою зі зрубами в північній частині.

Рис. 18. Скупчення дерева при східній стінці траншеї 2
Fig. 18. Concentration of wood near the eastern wall of the trench 2

При південній стінці траншеї на різній глибині виявлено скупчення дерева, що лежало по лінії схід–захід із невеликим відхиленням на північ і південь та розділене на межі кв. 3–4/С–Т масивною дубовою колодою, яка стояла вертикально (див. рис. 4). Верх її виявлений на глибині 2,65 м, низ – 3,81 м, діаметр – 40×50 см. Із західної сторони до колоди у кв. 3/С примикала масивна дошка прямокутної форми розмірами 10×13 см і загальною відкритою довжиною у межах траншеї 1,4 м. Верх виявлений на глибині 2,66–2,7 м. Під нею перебувала така ж, проте сильно струхлявіла. Її висота сягає 10–12 см. Нижче виявлено ще одну дошку, відділену від попередньої забитими трьома кілками, розміщеними на відстані 0,27–0,3 м один від одного. Діаметр кілків – 3–4 см. Параметри нижньої дошки – 8×12 см. Усі вони виготовлені з дерева м'якої породи, чим і пояснюється їхній незадовільний стан збереження. Варто зазначити, що описані дошки з колодою не пов'язані, а їхні кінці примикають до неї впритул.

Подібна конструкція зафіксована на схід від колоди у кв. 4-5/С-Т (див. рис. 4). Вона ідентично складалася з трьох дошок, нижня з яких не примикає до колоди, її відкрита довжина в межах траншеї – 0,95 м, ширина – 12 см, товщина – 10 см. Окрім цього, зверху на дошках і на південь від них до колоди примикали шматки сильно струхлявілого дерева, виявленого на глибині 2,52–2,54 м, що, найімовірніше, залишилося від ще однієї зруйнованої дошки. Верхня виявлена на глибині 2,55 м прямокутної в перетині форми розмірами 10×9 см і відкритою довжиною 2,2 м. Середня – на глибині 2,64–2,75 м із пониженням у західному напрямку. Її товщина – 8 см, ширина – 10 см. На відміну від дошок, що залягали у кв. 3/С, описані дотуляються до колоди тільки південно-західним кутом. Після демонтажу колоди й дошок при південній стінці траншеї на 0,1 м на південний схід від колоди виявлено ще одну дещо більшого діаметру (0,5 м), зафіксовану на межі кв. 4/С-Т на глибині 2,65 м (див. рис. 6; 19). Зверху колоду перекривав масивний камінь вапняку наближеної до прямокутної форми, відкритий від верху траншеї 2. Такі ж каміння зафіксовані в південно-східному й південно-західному куті траншеї, які, найімовірніше, є залишками від фундаментів австрійського будинку. Через масивні розміри каміння дослідження колоди ускладнювалось.

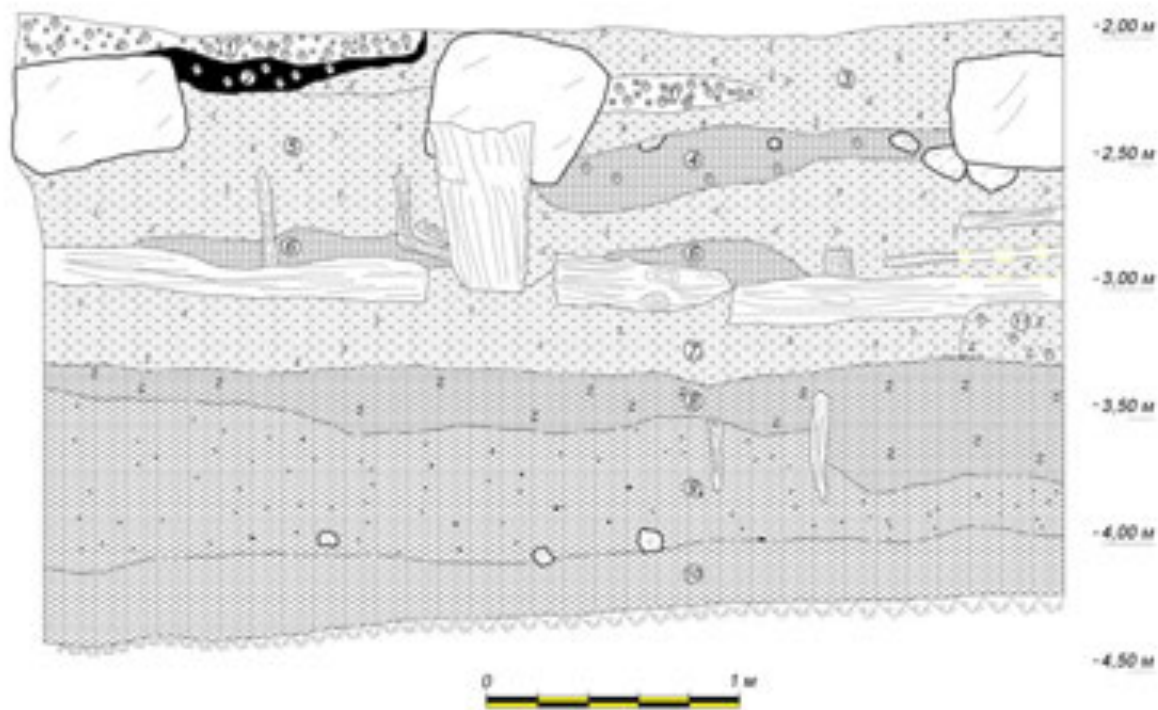

Рис. 19. Стратиграфічний перетин південної стінки траншеї 2: 1 – шар битої цегли із вкрапленнями вугликів; 2 – горілий шар із вмістом битої цегли; 3 – темно-коричневий супісок із мергелем; 4 – коричневий мергель із шматками цегли та каменю; 5 – сірий супісок із вкрапленнями дрібних шматків цегли й мергелю; 6 – стерильний мергель коричневого кольору; 7 – сірий супісок із шматками дерева та мергелю; 8 – сіро-коричневий супісок із вмістом мергелю; 9 – коричневий суглинок із вкрапленнями вугликів і шматками цегли; 10 – супісок коричневого кольору зі шматками вугликів; 11 – сіро-коричневий супісок із вкрапленнями битої цегли та мергелю

Fig. 19. Stratigraphic section of southern wall of the trench 2: 1 – layer of broken bricks with small fragments of coal; 2 – burnt layer with inclusion of broken bricks; 3 – dark-brown sand soil with marl; 4 – brown marl with pieces of bricks and stone; 5 – gray sand soil with inclusion of small pieces of bricks and marl; 6 – sterile brown marl; 7 – gray sand soil with pieces of wood and marl; 8 – gray-brown sand soil with marl; 9 – brown clayish soil with inclusion of coal and pieces of bricks; 10 – brown sand soil with pieces of coal; 11 – grey-brown sand soil with inclusion of broken bricks and marl

Рис. 20. Загальний вигляд на траншею 2 на завершальному етапі досліджень

Fig. 20. General view on the trench 2 during the final stage of researches

Рухомий археологічний матеріал. У результаті досліджень отримано значну кількість знахідок, виготовлених із кераміки, металу, скла, каменю, шкіри, кістки й порцеляни. У хронологічному плані артефакти датуються від VIII ст. до н. е. до XVIII ст. зокрема.

Найбільш ранній матеріал, виявлений під час досліджень, належить декільком уламкам ліпного посуду ранньозалізного часу. Він знайдений на рівні материка в невеликому скупченні на глибині 4,8–4,9 м. Отриманий матеріал нечисельний – всього 20 одиниць. Кераміка з домішкою в тісті органіки та шамоту. Випал добрий. Внутрішня поверхня старанно заглажена. Фрагменти належать двом–трьом горщикам. Посуд представлений виробами тюльпано-подібної форми. Вінця горщиків відхилені назовні із заокругленими краями (рис. 22, 5), а на краях зроблені наскрізні та псевдоотвори. Дві знахідки додатково орнаментовані горизонтальною смугою нігтьових вдавлень (рис. 22, 3). Одна з боковин декорована перлинкою – овальної форми виступом (рис. 22, 4).

Окрім цього, вона стояла під кутом (вершиною нахилена до півночі). Її збережена висота – 0,68 м. Із східної та західної сторін від неї на різній глибині (2,85–3,9 м) відкрито 16 кілків, що тягнуться по лінії захід–схід і розміщені на відстані від 0,08 м до 0,75 м один від одного. Кілки від 7 см до 10 см у діаметрі, їх нижня частина – від 0,2 до 0,4 м від низу загострена та прямокутна в перетині. Вони забиті в культурний шар до відмітки 3,7–4,2 м. Усі виготовлені з дерева твердої породи. Їхня особливість у тому, що більшість забита під кутом. У кв. 3–5/Г між кілками лягали дошки, які лежали на ребрі по лінії захід–схід і зафіксовані на глибині 3,6–3,8 м. Товщина дошки, відкритої у кв. 4–5/Г, – 10–13 см, ширина – 14–18 см, відкрита довжина – 1,5 м.

Таке ж дерево виявлене у кв. 3–4/Г при самій стінці траншеї. Тут зафіксовано дві дошки, що примикають одна до одної та лежать дещо південніше від другої колоди. Перша зафіксована на межі кв. 4–5/Г товщиною 8–10 см, шириною 20 см і відкритою довжиною 0,7 м. Інша таких же параметрів, відкрита довжина становить 0,94 м.

Материк зафіксований на глибині 4,3–4,9 м із пониженням у північно-східному напрямку (фото 20–21).

Глиняний посуд давньоруського часу нечисельний (21 фрагмент). Він залягав у передматериковому шарі, зверху над матеріалом ранньозалізного часу, на глибині 4,6–4,65 м. Три фрагменти виявлені в перевідкладеному стані на глибині 3,6–4 м. Посуд виготовлений із керамічної маси з домішкою значної кількості грубозернистого піску сіро-коричневого, рідше цеглястого кольорів. Фрагменти посуду переважно товстостінні та представлені здебільша уламками горщиків. Вінця відігнуті назовні, краї заокруглені й потовщені, із внутрішньої сторони з невеликою виїмкою для покриття (рис. 22, 1, 6, 7).

Серед дрібних уламків посуду XII–XIII ст. один фрагмент представлений покриттям конічної форми сіро-коричневого кольору. Краї із внутрішньої сторони відділені від корпусу горизонтальним валиком. Окрім фрагментів горщиків, до давньоруського часу належать 10 фрагментів масивних боковин від амфор. Одна з них зі збереженою ручкою цеглястого кольору. Ручка сплюснута овальної форми, її поверхня старанно заглажена (рис. 22, 2).

Рис. 21. Загальний вигляд на південну стінку траншеї 2

Fig. 21. General view on south wall of the trench 2

Глиняний посуд другої половини XIV ст. знайдений у дуже фрагментованому стані (4 уламки), тому детальний аналіз неможливий. Він залягав винятково на глибині 4,5–4,65 м. Декілька металевих речей і три монети належать до готичного часу існування Львова. Найраніші монети презентовані двома мідними галицько-руськими денаріями Казимира III, котрі виготовляли на монетному дворі у Львові [Крижанівський 2007, с. 64, 180]. Вони в задовільному стані збереження. На основі легенд встановлено, що одна з них викарбувана в 1353–1360 рр., інша – 1353–1370 рр. Третя знахідка також карбована в межах міста та виступає мідним галицько-руським денарієм Людовіка Угорського (Владислава Опольчика) 1379–1382 рр. карбування. Монети зафіксовані на глибині 4,2–4,54 м.

Серед металевих виробів виділяються такі готичні знахідки: цвях, пластина та шпора, виявлені на глибині 4,5–4,65 м. Остання виготовлена з чорного та кольорового металу, прямокутна в перетині (рис. 16, 2). Дуги шпори увігнуті, кінці підняті вгору, у яких зроблені

два овальні отвори діаметром 0,25 см і 0,5 см (т. зв. вісімкоподібні петлі), розміщені на відстані 0,3 см один від одного. У більший вставлена овальної форми застібка, сполучена зі шпорою за допомогою кільця. На іншій від застібки збереглося тільки кільце діаметром 1,25 см. До задньої частини шпори приварений шип ромбоподібної в перетині форми, до якого прикріплене восьмипроменеве колесико діаметром 2,9 см.

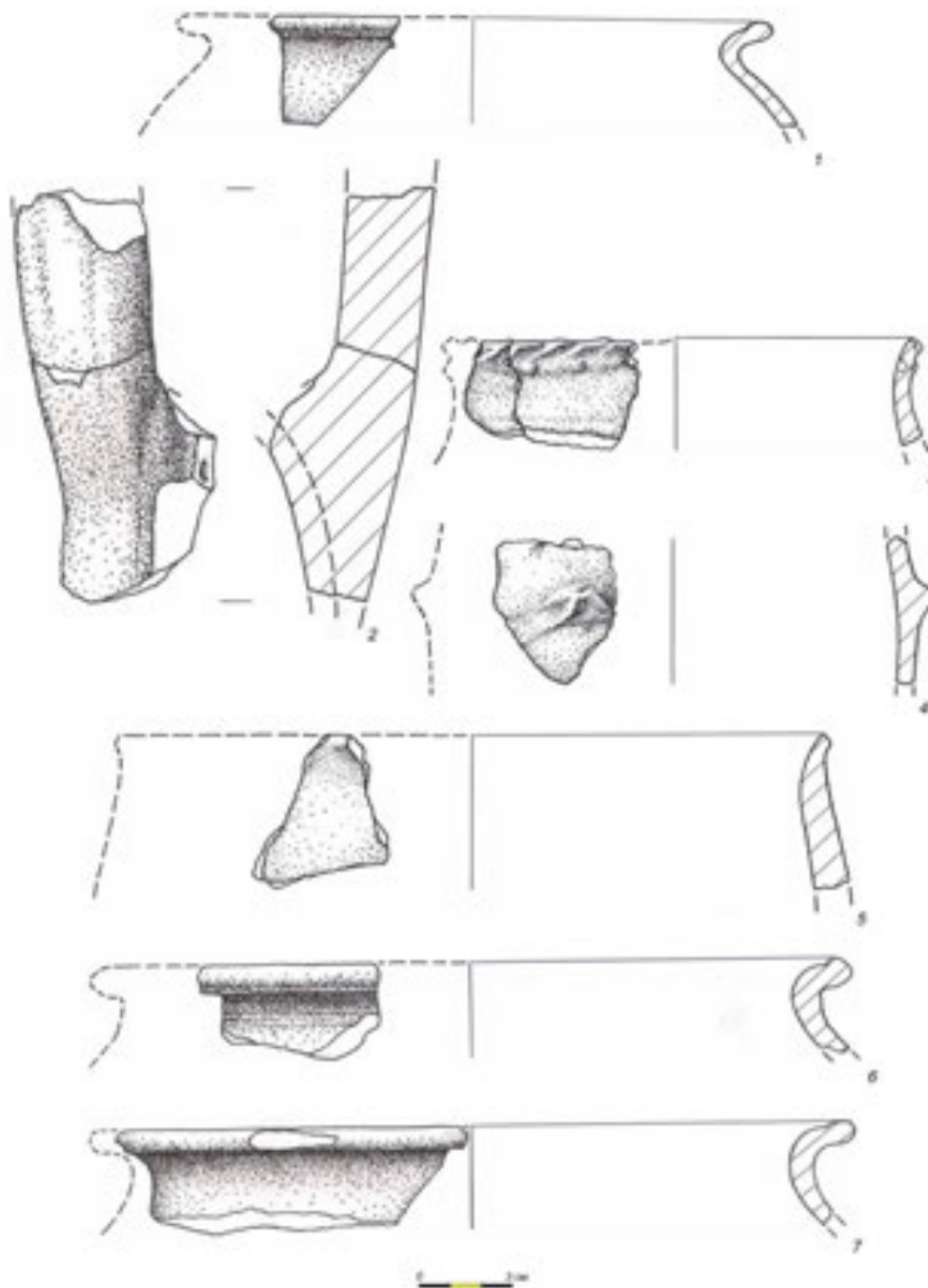

Рис. 22. Керамічний посуд із культурного шару
Fig. 22. Ceramic tableware from the cultural layer

Подібно до траншеї 1 культурні нашарування XV–XVI ст. у траншеї 2 становлять найпотужніші антропогенні утворення, глибина залягання рухомого матеріалу фіксується в межах 3–4,7 м. Більшість знахідок – це кераміка, репрезентована фрагментами посуду й будівельними виробами. Глиняний зберігся у фрагментованому стані, найчастіше чорних, темно-сірих, сірих кольорів доброго випалу. У видовому складі представлена горщиками, глеками, мисками, макітрами, покрішками та сковорідками.

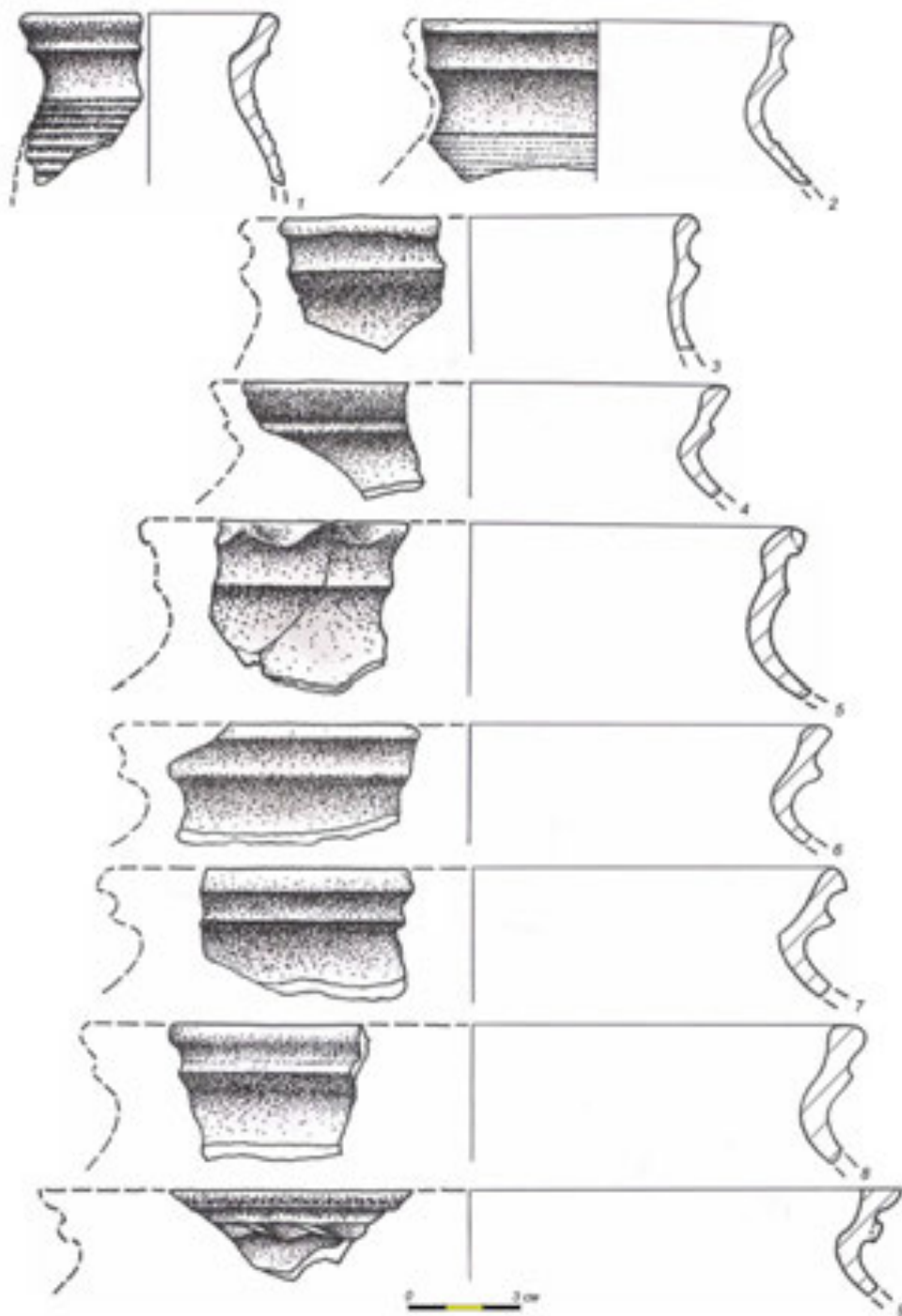

Рис. 23. Фрагменти горщиків XV–XVI ст.
Fig. 23. Fragments of pots from XV–XVI centuries

Горщики становлять найбільшу групу знахідок, вони невеликих розмірів найчастіше видовжено-яйцеподібної форми. До країв вінець і максимальної опуклості тіла кріпилася стрічкова ручка із вертикальним рівчаком посередині. В орнаментатії домінує горизонтальне рифлення, яке наносилось на верхню частину тіла посудин (рис. 23, 1, 2). Незначна кількість знахідок із внутрішньої та частково зовнішньої сторін вкрита світло-зеленою чи зеленою поливами.

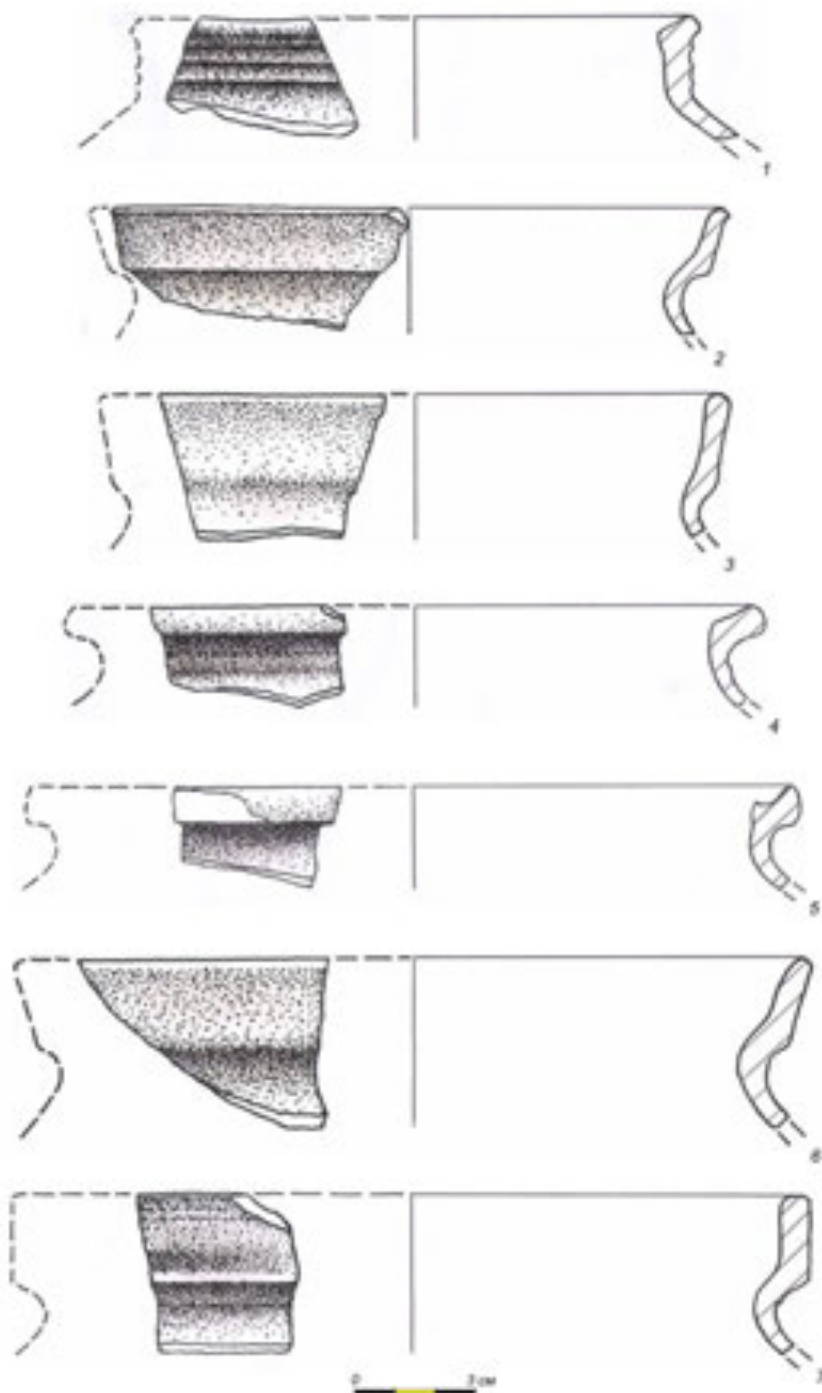

Рис. 24. Фрагменти горщиків XV–XVI ст.
Fig. 24. Fragments of pots from XV–XVI centuries

Залежно від способу виконання завершення вінець горщики різняться між собою і становлять декілька типів. Переважають посудини, вінець яких відхилені назовні, краї заокруглені чи горизонтально зрізані, під ними нанесений із зовнішньої сторони горизонтальний валик (див. рис. 23). Деякі вінець, крім горизонтального рифлення, за допомогою защипів на валику чи на краях вінець додатково декоровані хвилею або овальним вдавленням (рис. 23, 5, 9).

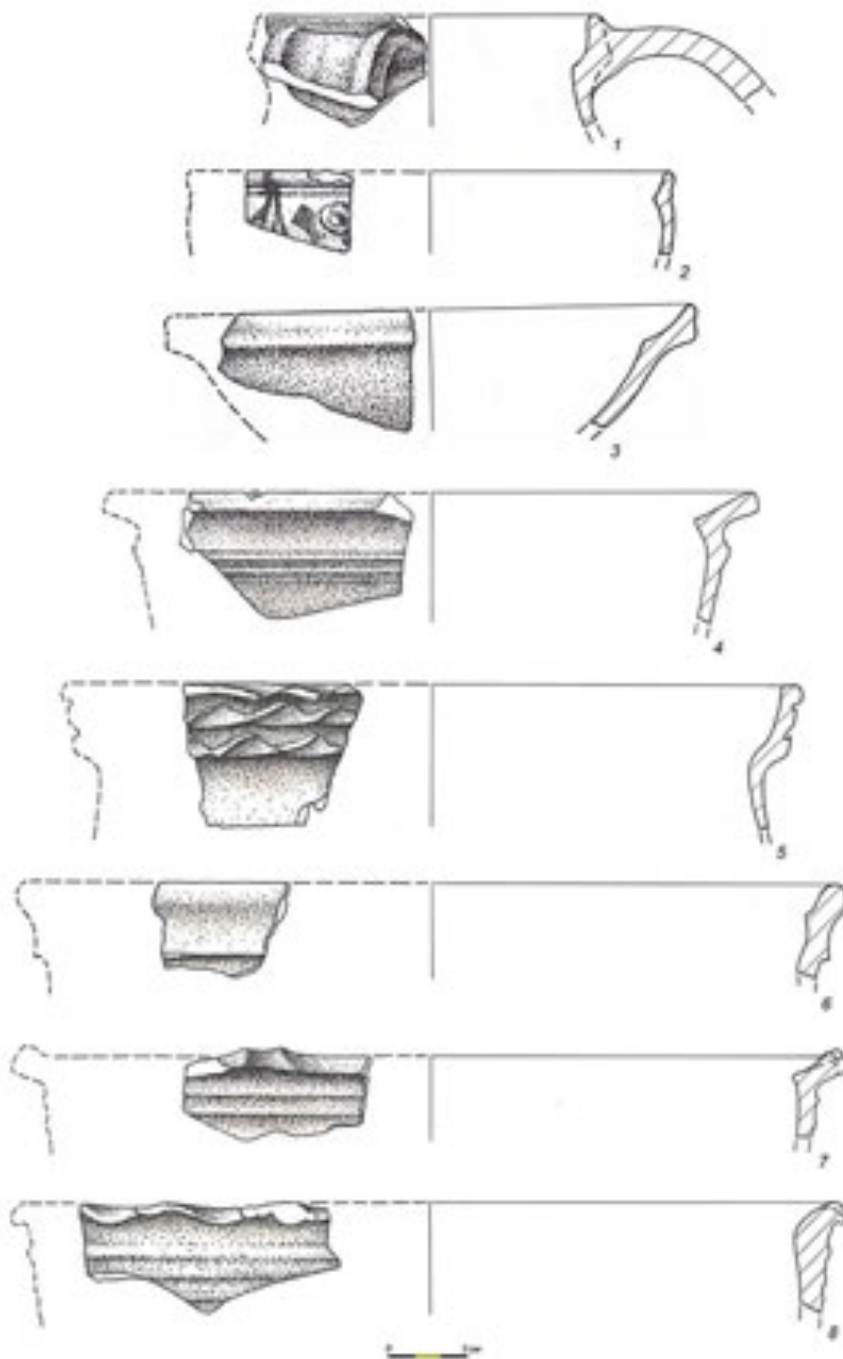

Рис. 25. Фрагменти керамічного посуду XV–XVI ст.

Fig. 25. Fragments of ceramic tableware from XV–XVI centuries

Досить розповсюджений вид – горщики із прямими злегка відхиленими назовні вінцями й заокругленими краями (рис. 24, 2, 3, 6, 7). Часто такого типу посудини виготовлені з білої каолінової глини, а на краях вінця червоною фарбою нанесена горизонтальна смуга.

Третій тип – посудини із відхиленими назовні потоншеними краями та закраїнкою для покриття (рис. 24, 5). В усіх випадках шийка добре виділена й заокруглена, а верхня частина тіла орнаментована горизонтальним рифленням.

Четвертий – вироби, вінця яких злегка відхилені назовні, краї горизонтально зрізані та потовщені (рис. 24, 1). Горщики цього типу переважно коричневого кольору.

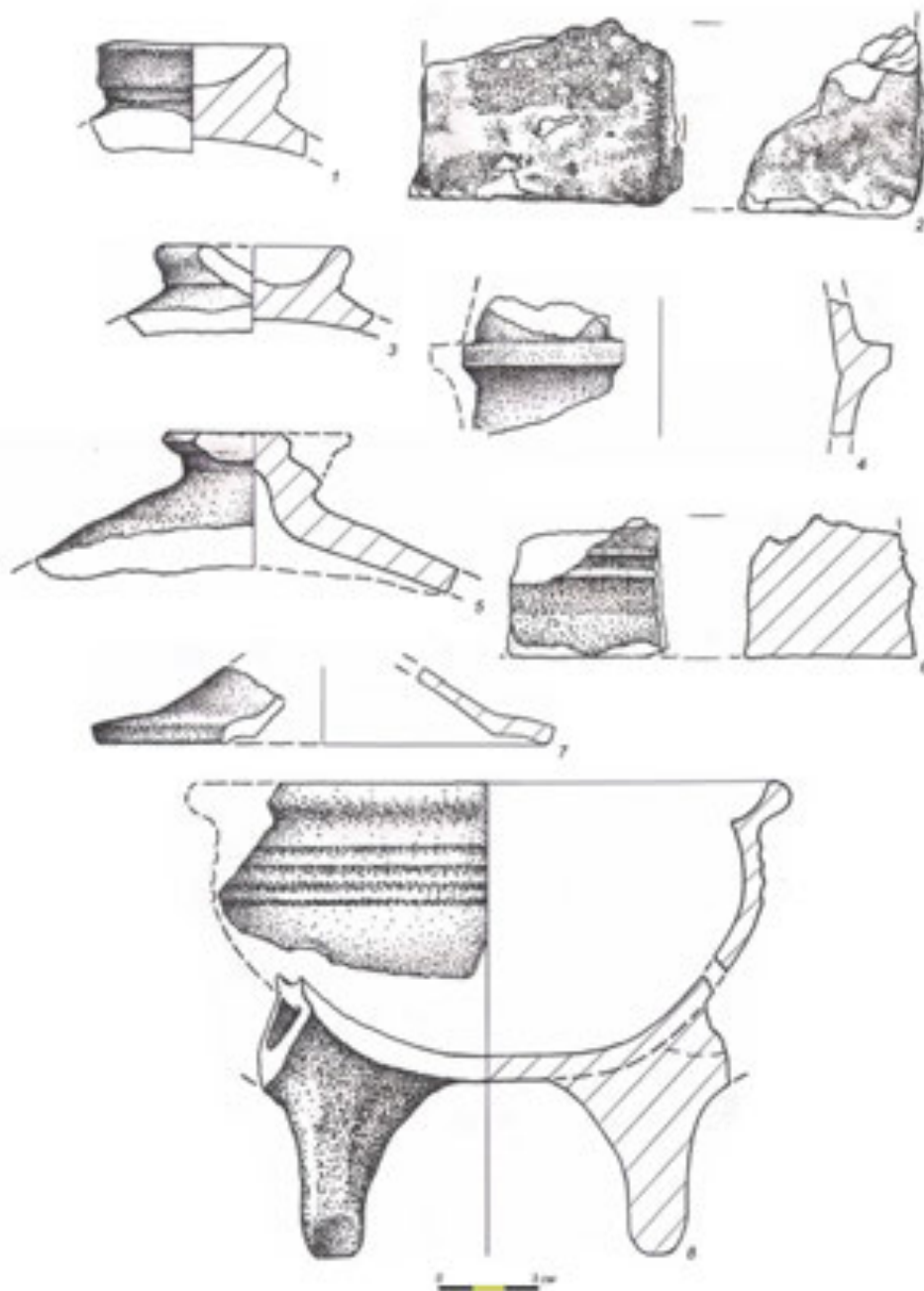

Рис. 26. Керамічні вироби XV–XVI ст. із культурного шару
Fig. 26. Ceramic products from XV–XVI centuries from the cultural layer

У траншеї 1 найчисельнішу групу посуду після горщиків займали фрагменти глеків. Натомість ситуації у траншеї 2 інша – всього від глеків походить 10 дрібних фрагментів переважно чорних і сірих кольорів. Загалом, це – посудини із прямими вінцями, високою увігнутою шийкою, яка плавно переходить у випукле тіло. Крім цього, до країв вінець і максимальної опуклості тіла кріпилася масивна стрічкова ручка із двома-трьома вертикальними заглибленнями посередині. Як правило, вінця глеків прямі, краї заокруглені чи злегка нахилені всередину, під якими нанесений горизонтальний валик (рис. 25, 1).

Миски XV–XVI ст. представлені всього п'ятьма фрагментами сіро-коричневого чи чорного кольорів доброго випалу. Незважаючи на незначну кількість, вони різняться формою. Наприклад, форма однієї конічно-випукла з добре виділеними вінцями, відділеними від тіла з внутрішньої сторони ребром (рис. 25, 3). Досить оригінальна форма випуклої миски з піднятими вгору та заокругленими краями вінець. Із внутрішньої сторони вінця відділені від тіла ребром. Зовнішня поверхня орнаментована двома горизонтальними заглибленими смугами й мальованим рослинно-геометричним мотивом (рис. 25, 2).

Макітри посідають друге після горщиків місце (11 фрагментів). Знахідки чорного та сірого кольорів доброго випалу. Всі вироби конічної форми із плоским масивним дном. На окремих денцях збереглися сліди від використання у вигляді інтенсивного спрацювання внутрішньої поверхні. Зовнішня поверхня макітер найчастіше оздоблена заглибленими горизонтальними смугами (рис. 25, 4, 7, 8). Вінця посудин переважно сильно відтягнуті назовні й горизонтально зрізані, з піднятими вгору краями чи нанесеним горизонтальним валиком зі зовнішньої сторони.

Сковорідки складають незначну групу посуду (4 фрагменти). Форму однієї, за винятком ручки, вдалося повністю відновити. Вона цеглястого кольору, поверхня частково задимлена, випуклої форми. Внутрішня сторона вкрита зеленою поливою. Вінця відхилені назовні, краї заокруглені із відступом для покриття. Шийка виробу добре виділена й увігнута дугою. Зовнішня поверхня орнаментована чотирма горизонтальними заглибленими смугами. Денце злегка випукле і невиділене. Збереглася одна неправильноовальна ніжка, прикріплена до країв денця (рис. 26, 8).

Покришки – досить поширений посуд пізнього Середньовіччя. Всього в межах траншеї 2 виявлено 13 фрагментів, що походять від 7 посудин. Вони переважно чорного та сірого кольорів. Форма виробів конічна з добре виділеними заокругленими краями (рис. 26, 7). Залежно від форми, ручки покриток можна поділити на два види: невеликі округлі в перетині (рис. 26, 5) та масивні з горизонтально зрізаними чи піднятими догори краями (рис. 26, 1, 3).

Кераміка будівельно-декоративного призначення XV–XVI ст. представлена кахлями, цеглою, плитками та фрагментом керамічної труби.

Порівняно із траншеєю 1, кількість виявлених кахель у траншеї 2 в декілька разів більша (57 одиниць), а серед усього матеріалу вони становлять 1/9 частину від пізньосередньовічного. Крім цього, знайдені екземпляри за формою поділяються на горщикоподібні, мископодібні та плиткові. Колекція горщикоподібних нараховує 27 фрагментів (рис. 27, 1, 4). Ці вироби виготовлені з керамічної маси, у якій наявна значна домішка піску, сіро-коричневого, рідше чорного кольору. Випал добрий. На частині зберігся глиняний розчин. Краї кахель горизонтально зрізані, а на кутах деяких виробів наявні сліди від пальцевих вдавлень.

Колекція мископодібних кахель нараховує 9 одиниць, які належать 3–4 виробам. За формою їх можна поділити на два типи: з невисокими стінками, горизонтально зрізаними краями та слабо виділеним плоским денцем (рис. 27, 2) і з двічі вищими стінками й добре виділеним округлим дном, відділеним від тіла із внутрішньої сторони ребром (рис. 27, 3, 5). Другий переважає.

Більшість плитових кахель походять від однієї печі. Зовнішня поверхня орнаментована зображенням чоловіка (юнака (?)) із довгим волоссям, інколи з пов'язкою на голові, що тримає в руках предмет (музичний інструмент (?)) (рис. 28, 2–5). Зразок іншої, не менш цікавої,

орнаментатії походить із кв. Р/3, що залягав у чорному шарі на глибині 3,5 м. Кахля сірого кольору, а її зовнішня поверхня орнаментована по краях рельєфною рамкою. У правому верхньому куті зображено лева, що крокує, під короною. Його хвіст у верхній частині роздвоєний (рис. 28, 1). Окрім антропо- і зооморфних кахель, виявлено декоровані рослинним орнаментом. Один із таких виробів вкритий зеленою поливою (рис. 28, 6).

Чотири фрагменти репрезентовані плитками (рис. 26, 2, 6). Вони сірого чи сіро-коричневого кольорів, поверхня з усіх сторін вкрита скляною масою світло-сірого кольору. Визначити параметри неможливо через фрагментованість.

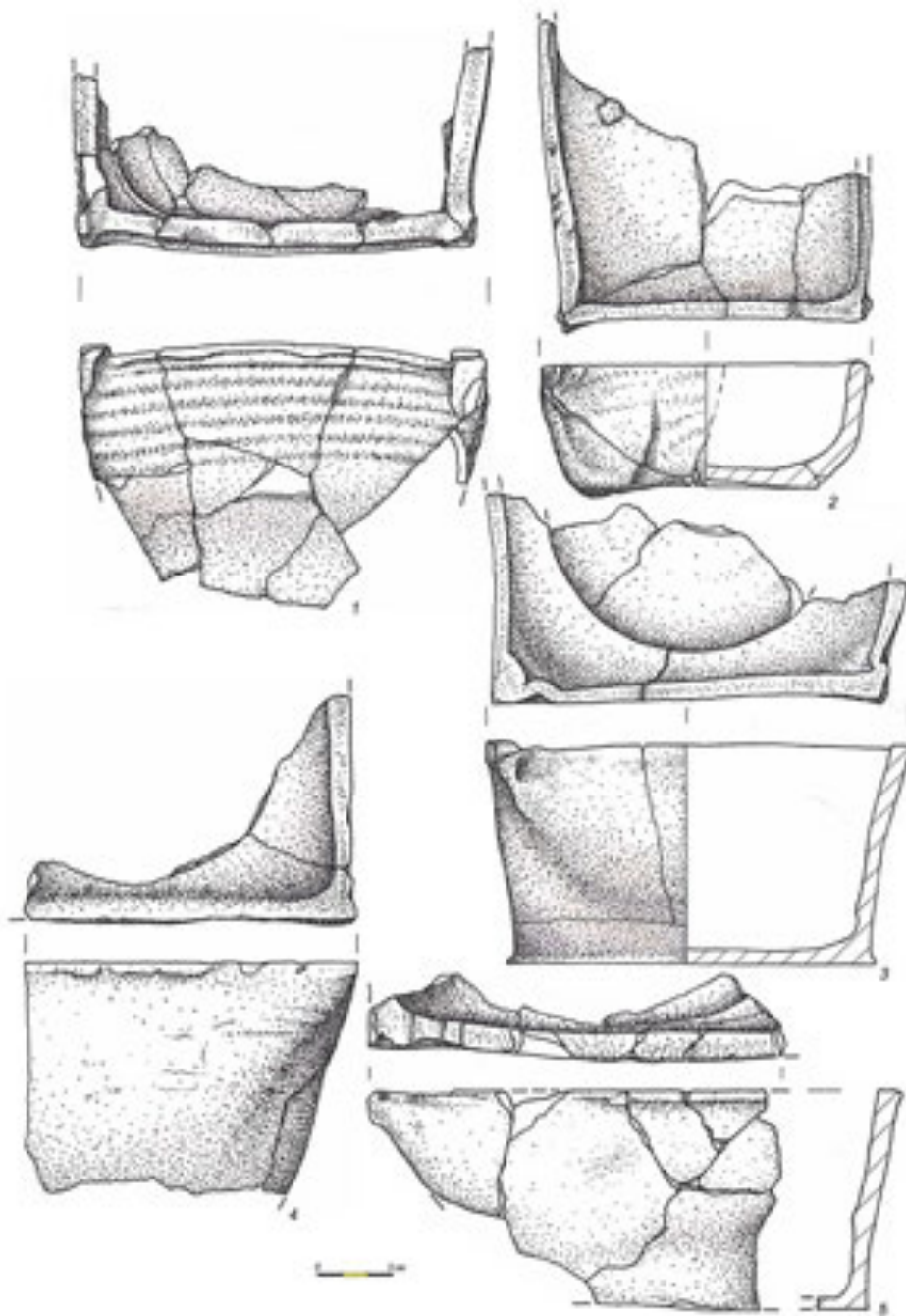

Рис. 27. Фрагменти кахель XV–XVI ст. із культурного шару
Fig. 27. Fragments of tiles from XV–XVI centuries from the cultural layer

До окремого типу будівельної кераміки належить фрагмент керамічної труби від водогону (рис. 26, 4). Труби такого роду використовували перед дерев'яними, і вони вперше згадані на початку XV ст. [Зубрицький, 2002, с. 66].

Скляні вироби, датовані XV–XVI ст., представлені 6-ма знахідками (4 шлаки аморфної форми, вінце склянки та денце). Скляні посудини сильно фрагментовані.

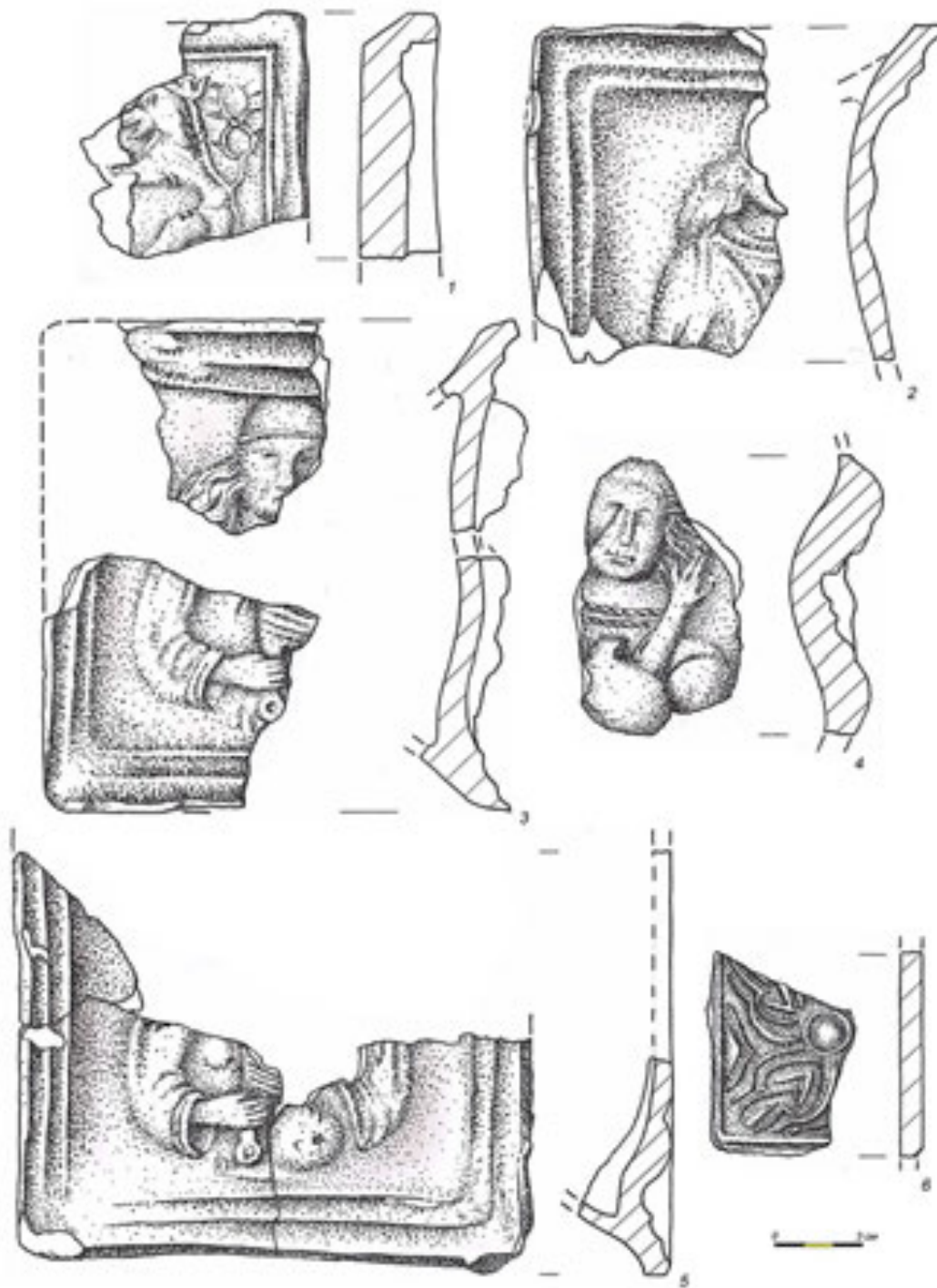

Рис. 28. Фрагменти кахель XV–XVI ст. із культурного шару
Fig. 28. Fragments of tiles from XV–XVI centuries from the cultural layer

Металеві знахідки пізнього Середньовіччя завдяки надмірній зволоженості ґрунту в доброму стані збереження. Основна маса предметів виготовлена з чорного металу. Домінантне місце займають цвяхи. Їхня ніжка завжди прямокутна в перетині, проте різняться формою шапочки: прямокутна, дашкоподібна, овальна тощо. Частина цвяхів має масивну випуклу овальну шапочку, натомість інші – розклепану та зігнуту у сторону. Злитки складаються із двох екземплярів: білого кольору (можливо, латунь) і виготовленого із заліза.

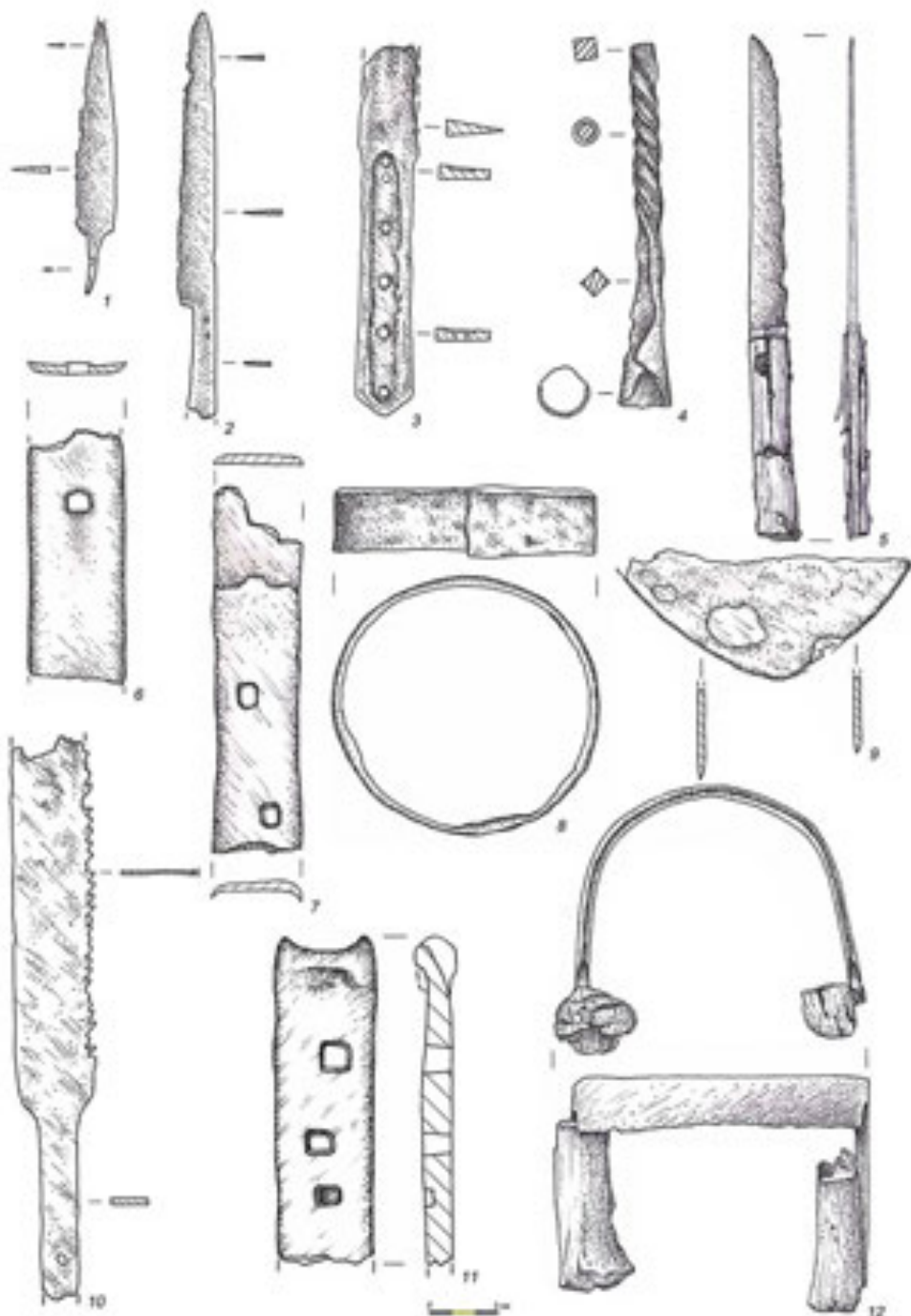

Рис. 29. Металеві вироби з культурного шару
Fig. 29. Metal products from the cultural layer

Серед знарядь праці найбільша група представлена ножами та їхніми фрагментами (4 вироби). За зовнішнім виглядом ручки їх можна розділити на черешкового типу та з плоскою ручкою. Як правило, перші займають більш ранню хронологічну позицію. Відмінність таких між собою полягає у тому, що ручка в черешкового типу була суцільною та набивалася на ніж (рис. 29, 1), натомість до ножів із плоскою ручкою кріпилися дві накладки (дерево, кістка тощо), які з'єднувалися між собою за допомогою округлих заклепок. Остатні переважають (3 знахідки). У цих виробах на ручці зроблено декілька наскрізних отворів для кріплення заклепок, виготовлених зі скрученої у трубочку бляхи (рис. 29, 2). В одного ножа на ручці збереглися дерев'яні накладки, прикріплені до ручки за допомогою чотирьох мідних заклепок. Окрім цього, його лезо відділене від ручки за допомогою мідної пластинки (рис. 29, 5).

До предмета невідомого призначення належить ручка виробу, яка має пустотілий черешок діаметром 2 см, що плавно переходить у прямокутний штир, скручений у спіраль (рис. 29, 4). Один предмет представлений сільськогосподарським знаряддям – нижньою частиною лопати (рис. 29, 9).

Із деревообробними об'єктами пов'язані дві знахідки, виявлені у кв. 5/С на глибині 3,5–3,6 м біля дерев'яної конструкції. Вони репрезентовані рубанком та пилкою. Остання виготовлена з чорного металу на пластині (рис. 29, 10). Ручка знаряддя вузька, плавно переходить у лезо пилки. При краї ручки зроблений наскрізний отвір для кріплення накладок. Лезо виробу широке, із розведеними один від одного зубцями. Верхня частина пошкоджена. Рубанок також виготовлений із чорного металу, прямокутний у перетині (рис. 29, 12). Робоча частина дугоподібної форми трикутна в перетині, лезо загострене розмірами 0,05–0,5×2,35 см. Дві ручки підняті вгору, на них насаджені овальної форми дерев'яні накладки, виготовлені з дерева м'якої породи діаметром 2,4–2,9 см, висота – 8,1 см. Поверхня дещо обвуглена.

Із будівельною справою пов'язаний один предмет – залізна скоба (рис. 30, 6). Одна знахідка представлена окуттям діаметром близько 13 см (рис. 29, 8). Найімовірніше, воно накладалося на дерев'яний посуд, наприклад масляницю.

Шевські знаряддя представлені мідним наперсником. Його верх горизонтально зрізаний і вкритий овальними заглибленнями, що краще фіксують голку під час шиття. Діаметр отворів – 0,1–0,15 см. Нижня частина орнаментована двома горизонтальними заглибленими смугами, утвореними з насічок. Між ними нанесені штамповані кружечки й дужки (рис. 30, 1).

Певну кількість знахідок становлять завіси (3 предмети) і фрагмент металевого ключа до дверей. Завіси належать до однотипних виробів, виготовлених на пластині прямокутної форми. На поверхні збереглися від одного до двох прямокутних отворів для кріплення до дверей (рис. 29, 6, 7, 11).

Металеві речі пов'язані з обладунком коня та вершника і складаються зі шпори та п'яти підков, частина з яких пошкоджена. Підкови являють собою масивні вироби з широкими краями, із двох сторін по зовнішніх краях зроблено три–чотири прямокутні отвори, у які забивали цвяхи – вухналії (рис. 16, 4, 7–9). В одній знахідки збережені три вухналії в перетині прямокутної форми, сильно погнуті. Їхні шапочки видовжено-прямокутні розмірами 0,8–1,5×0,4–0,5 см. Зовнішній край цієї підкови в центральній частині зігнутий і піднятий вгору. На інших виступ для опертя копита відсутній. Загалом такого типу вироби (без виступу в центральній частині) з'являються у XIV ст. і побутують до XVII ст. зокрема [Терський, 2015, с. 90, 92].

Шпора виготовлена з чорного й кольорового металу прямокутна в перетині розмірами 0,5–0,8×0,25–0,65 см (рис. 16, 1). Дві паралельні дуги прями півовальної форми, кінці дещо розширені, у яких зроблені два наскрізні отвори діаметром 0,2–0,3 см, розміщені на відстані 0,35 см один від одного. У більший вставлена півовальної форми пряжка, сполучена з шпорою за допомогою зігнутої удвоє пластини. Пряжка має дископодібну форму, кінці сформовані у вигляді двох зігнутих язичків. До задньої частини шпори приварений штир, до якого прикріплене восьмипроменево колесико діаметром 2,65 см.

У межах траншеї компактно одна від одної виявлено три шпильки, виготовлені з кольорового металу (рис. 30, 3, 4, 8). Шапочка виробів утворена внаслідок удвічі обмотаного навкруги дроту. Одна – зігнута посередині. Одна – зігнута посередині.

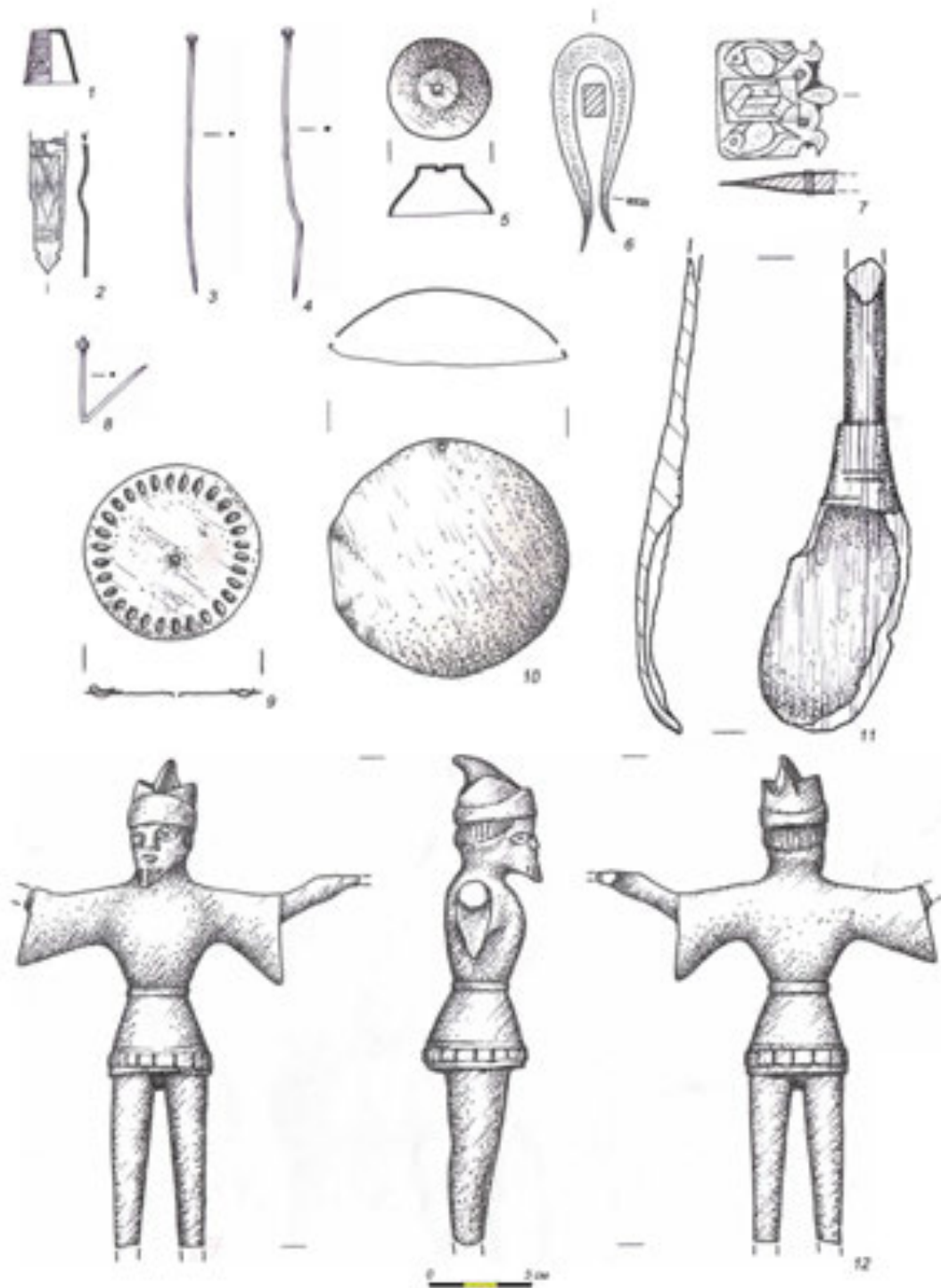

Рис. 30. Вироби з металу (1-10, 12) та дерева (11) з культурного шару
Fig. 30. Artifacts made of metal (1-10, 12) and wood (11) from the cultural layer

Частина індивідуальних предметів представлена дрібними виробами, виготовленими з кольорового металу, серед яких можна виділити два диска, дзвоникоподібний предмет і накладку на книжку. Диски різняться між собою формою. Один із виробів – плоский овальної форми діаметром 4,85 см. Із внутрішньої сторони до нього прикріплена зігнута вдвічі пластинка (рис. 30, 9). По середині предмета зроблений наскрізний отвір діаметром 0,2 см. По краях вибиті 32 смужки. Товщина диска – 0,01 см. Інший випуклої форми (рис. 30, 10). На краях диска зроблено три наскрізні отвори для фіксації предмета. Діаметр отворів – 0,15 см. Діаметр диска – 6,75 см, товщина – 0,02 см.

Цікава знахідка – накладка на книжку з готичними рисами (рис. 30, 7), виготовлена зі складеної удвоє пластини (кольоровий метал). Одна сторона фігурно вирізьблена. Всередині накладки збереглися залишки шкіри, скріплені двома овальними заклепками діаметром 0,25–0,35 см. Лицьова поверхня орнаментована різьбленим мотивом у вигляді двох рибок, розділених рамкою, усередині якої зображена монограма.

Ще один виріб представлений мідною литою статуеткою із готичними рисами, виявленою на глибині 3,61 м у кв. 4/С біля дерев'яної конструкції (рис. 30, 12). Вона являє собою зображення чоловіка в костюмі із витягнутими у сторони руками. Кінцівки рук і ніг обрубані. Чоловік одягнений у туніку, перев'язану на лінії талії поясом, а її краї орнаментовані квадратною смугою. Обличчя схематичне, очі нанесені на різній висоті, ніс широкий, губи сформовані у вигляді горизонтальної смуги. Чоловік зображений із бородою та коротким волоссям, що виступає з-під шапки. Висота статуетки – 15,1 см, розмах рук – 10,9 см.

Металевий посуд репрезентований нижньою частиною ложки каплеподібної форми.

Дві монети представлені коронними денаріями Владислава III Веренчика та викарбувані в 1434–1444 рр. на краківському монетному дворі. Найпізніша середньовічна монета представлена срібним півгрошем Олександра Ягелончика 1492–1506 рр. Півгріш у доброму стані збереження, на ньому чітко читається легенда. Варто сказати, що всі пізньосередньовічні монети виявлені на глибині від 3,9 м до 4,54 м.

Частина пізньосередньовічних знахідок представлена шкіряними виробами – взуттям із чотирьох практично цілих черевиків й одного чобота, що залягали на глибині 3,45–3,65 м. Чобіт виготовлений із добре обробленої шкіри великої рогатої худоби (?). Його підошва утворена із двох спресованих шарів (рис. 31, 1, 3). П'ятка заокруглена, середня частина слабо виражена. Носик розширений і горизонтально зрізаний. По периметру зроблені отвори від прошиття. Діаметр отворів – 0,2 см, розміщені на відстані 0,3–0,45 см один від одного. Підошва з'єднана із верхньою частиною чобота за допомогою шкіряного паска, на якому збереглися сліди від косоного шва. Передня частина півовальної форми, на нижній нанесені ідентичні до підошви отвори. У верхній наявні сліди від бічного шва, діаметр отворів – 0,1 см, розміщені на відстані 0,3 см один від одного. Із внутрішньої сторони до носика прикріплена вставка півовальної форми. Задня частина чобота збереглася частково, від неї залишилися три окремі смужки, по периметру яких нанесені отвори різної величини. Халява виготовлена зі суцільного листа шкіри. Із внутрішньої сторони її кінці зшиті між собою у бічний шов. Верхня частина халяви злегка заокруглена. На нижній також зроблені отвори, що утворилися від пришиття халяви до нижньої частини чобота. У верхній – косий надріз довжиною 4 см, по периметру якого є також отвори від шва, що утворилися під час ремонту виробу.

Черевики різняться між собою формою. Два належать до одного типу й виготовлені за однією технологією. Це – невисокі вироби з гостро заокругленим носком, невисокими бортиками та вирізом із язичком, з'єднаними з однієї сторони системою зав'язок (рис. 31, 2). Натомість інша сторона язичка пришивалася до черевика. Черевики складаються із трьох частин: підошви, пояска та верхньої частини, виготовленої із цільного шматка шкіри. Підошва одношарова та із злегка заокругленим носком, що вказує на перехідність знахідок від готичного типу до ренесансного. Виявлені об'єкти датуємо XV–XVI ст.

Зовсім відмінної форми два інші черевики, виготовлені з твердої добре вичиненої шкіри. Підшви й передня частина дуже широкі, прямокутної форми із заокругленими краями (рис. 31, 4, 5). Їхні підшви тришарові. Із внутрішньої сторони одного виробу підшва орнаментована тисненою косою сіткою.

Рухомий матеріал Нового часу нечисельний. Зафіксований на глибині 2,25–3,55 м і складається з виробів із кераміки, дерева, каменю, шкіри й металу. Керамічний посуд зберігся в уламках. Кахлі Нового часу сильно фрагментовані, зовнішня поверхня виробів декорована рослинно-геометричним мотивом і вкрита зеленою чи коричневою поливами.

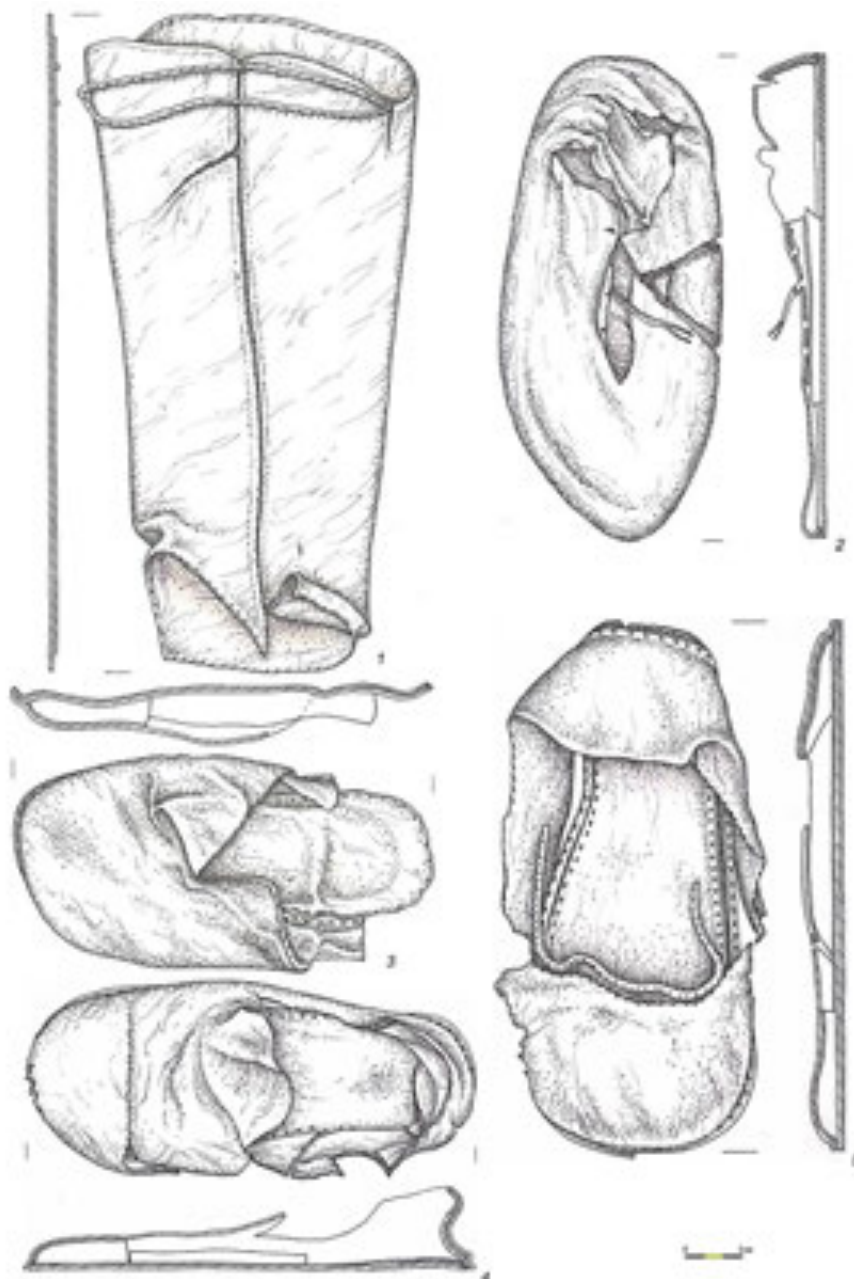

Рис. 31. Шкіряне взуття із культурного шару
Fig. 31. Leather footwear from the cultural layer

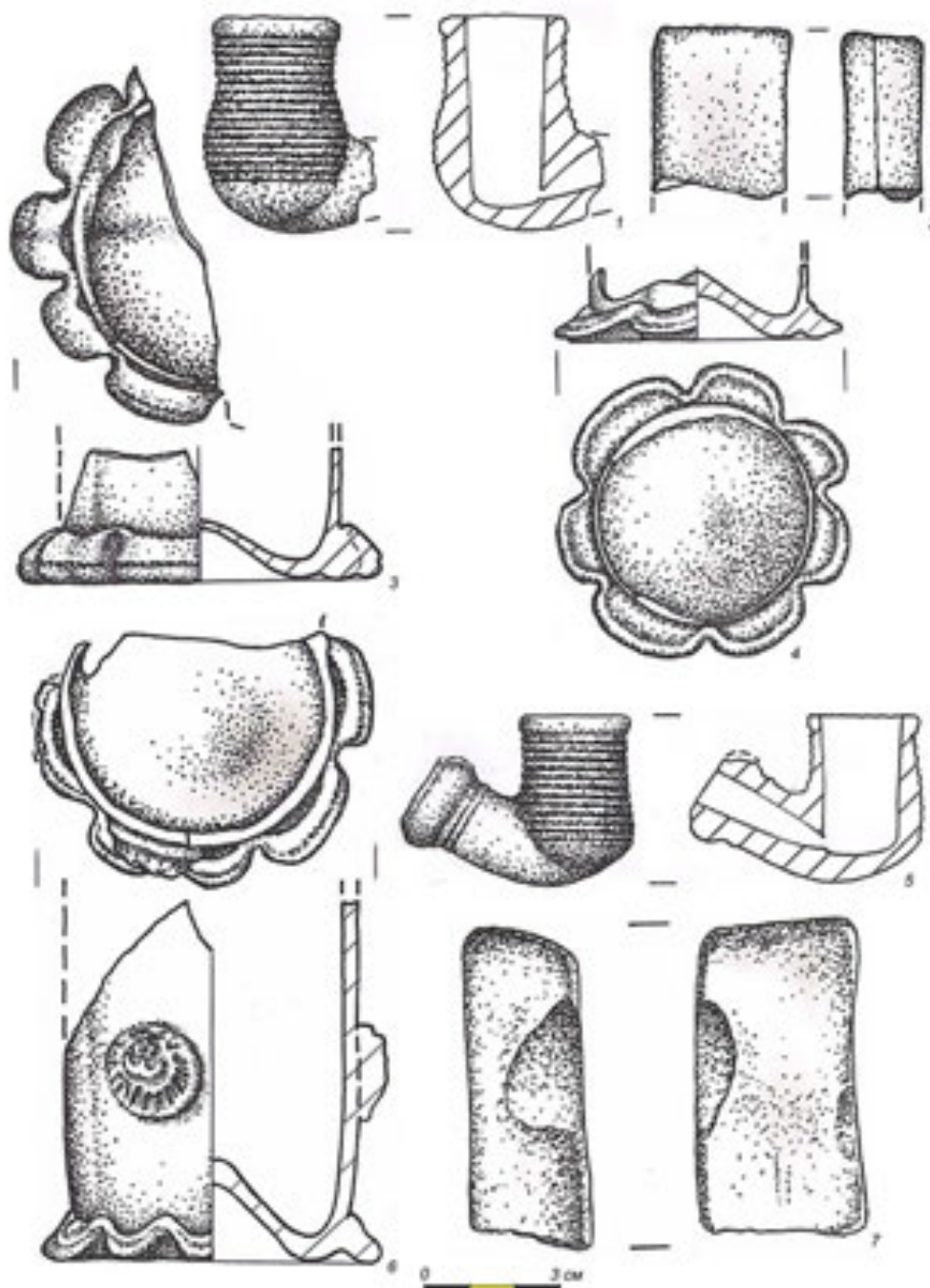

Рис. 32. Вироби з кераміки (1, 5), каменю (2, 7) та скла (3, 4, 6) з культурного шару
Fig. 32. Products made of ceramic (1, 5), stone (2, 7) and glass (3, 4, 6) from the cultural layer

Посуд зі скла XVII–XVIII ст. у видовому плані представлений кубками та пляшками. Останній вид складається із двох горловин, виготовлених зі скла блакитного відтінку, вкритого патиною білого кольору. Вінця прямі, краї заокруглені та потовщені. Шийки плавно розширюються донизу. Від кубків залишилося три фрагменти донець. Вони виготовлені з гутного скла зеленого відтінку. Поверхня вкрита патиною білого кольору. Всі денця вгнуті

всередину, краї вдавленнями сформовані хвилеподібно (рис. 32, 3, 4). Корпус циліндричної форми. У нижній частині однієї з посудин зроблений пластичний наліп овальної форми, усередині якого схематично зображена квітка (рис. 32, б).

Дерев'яні вироби представлені ложкою, верхня частина ручки якої відламана, а нижня орнаментована двома паралельними горизонтальними смугами (рис. 30, 11). Предмет виготовлений із дерева м'якої породи.

Три знахідки представлені люльками, при чому від однієї залишилася тільки тулійка. Її поверхня вкрита зеленою поливою. Дві інші належать до виробів одного типу, дещо пошкоджені. Їхня поверхня світло-цеглястого кольору. Чашечка орнаментована штампованими горизонтальними смугами (рис. 32, 1, 5). Аналогії до цих люльок відомі в Опішному на Полтавщині. Зокрема, знахідку з Полтавщини датують XVIII ст. [Коваленко, 2008, с. 85, мал. 37, 5].

Вироби з каменю представлені чотирма точильними брусками. Усі збережені частково, прямокутної форми, виготовлені з каменю-пісковіку дрібнозернистої структури, на поверхні добре помітні сліди від спрацьованості (рис. 32, 2, 7).

Металеві знахідки, виявлені в культурному шарі XVII–XVIII ст., представлені нижньою частиною ложки, цвяхом і прямокутним у перетині прутком, виготовленим із чорного металу.

Вироби з порцеляни складаються з боковини XVIII ст.

Кістяні вироби представлені плоскою кісткою (відходи від виробництва) невизначеної хронології. На знахідці збереглися сліди від первинної обробки у вигляді надрізів.

Інтерпретація одержаних результатів. Незважаючи на незначну площу археологічних розкриттів, у другому польовому сезоні вдалося отримати цінні джерела для вивчення історії сучасного Львова. Зокрема, здобуто певну кількість рухомих знахідок, які припадають на період раннього заліза. З огляду на незначну кількість матеріалу, більш детально визначити культурну належність населення, що залишило цей посуд, проблематично. Однак варто згадати, що матеріал ранньозалізного часу неодноразово виявлений на території центральної частини Львова (Замкова гора, пл. Підкови, пл. Катедральна, вул. Театральна) [Петегирич, 2006а, с. 33]. Останніми роками він зафіксований під час археологічних досліджень на вул. Краківській, 6–12 [Войтович, Войтович, 2012, с. 32], вул. Б. Хмельницького [Войтович, Войтович, 2014б, с. 175], а нещодавно, крім фрагментів глиняного посуду по вул. Лесі Українки, 29, знайдено досить рідкісну шпильку зі спіралеподібно закрученою голівкою, яку дослідники інтерпретують як виріб висоцької культури [Войтович, Лазурко, Шніцар, 2013, с. 232].

У межах траншеї 2 не виявлено матеріалу черняхівської культури, фрагменти посуду якої зафіксовані в попередньому польовому сезоні у траншеї 1 [Войтович, Войтович, Ковальський-Білокрилий, 2018, с. 381], а також на сусідній ділянці, на місці сучасного ринку «Добробут», де виявлено, крім артефактів, ще й наземну споруду черняхівської культури [Петегирич, 2006б, с. 34; Петегирич, Филипчук, 1996, с. 27–28].

Наступний хронологічний період репрезентований збереженим культурним шаром XII–XIII ст. Варто зазначити, що ця частина Львова входила до давньоруського пригороддя, яке розташовувалося на правому березі р. Полтви, охоплюючи північні й південні схили Княжої гори [Степенів, 1992, с. 8]. Проведені останніми роками археологічні дослідження на території колишнього пригороддя підтверджують його локалізацію саме в цій частині сучасного міста [Войтович, Войтович, 2014б, с. 173; Лазурко, Шніцар, 2017, с. 1521; Шніцар, Підкович, Ткач, 2016, с. 106–107; Шніцар, Ткач, 2016, с. 109–111].

Не припинилося життя на ділянці після надання Львову Казимиром III магдебурзького права та перенесення міста південніше від давньоруського, коли колишні землі давньоруського града були передані в підпорядкування королівській владі, об'єднавшись у т. зв. Замкову дільницю, що належала до Краківського передмістя [Качор, Качор, 2004, с. 64]. Найперше про це свідчить здобутий у межах траншеї рухомий матеріал, зокрема шпора й монети другої половини XIV ст. (галицько-руські денарії Казимира III та Людовіка Угорського). Виявлена

шпора належать до типу V і з'являються у вжитку в першій половині XIII ст. Проте виріб має колінчасті дуги, а вони набули розповсюдження у другій половині XIV ст. [Терський, 2015, с. 110, 112; рис. 15, 4, 7].

Найпотужніші антропогенні нашарування припадають на XV–XVI ст. Саме в них локалізовані залишки дерев'яної конструкції, виявленої у кв. 4–5/Р–Т. Як уже зазначено, наймасовіший матеріал представлений фрагментами керамічного посуду, зокрема горщиками, кожному з типів якого відомі численні аналогії серед керамічних комплексів як Львова [Войтоич, Войтович, 2014а, рис. 28; Войтович, Войтович, Ковальський-Білокрилий, 2013а, рис. 2, 8], так і поза його межами [Виногородська, Калашник, 2015, с. 93; Оногда, 2008, с. 56–57; рис. 1; Чміль, 2015, с. 101–102, іл. 13].

Частина пізньосередньовічних знахідок представлена кахлями, зокрема горщикоподібними. Вони на теренах України датують XIV–XVI ст. [Присяжний, 2003, с. 111; Пшеничний, Ткач, 2018, с. 284]. Серед знахідок виділяються архаїчні раннього зразка XIV – початку XV ст., для яких притаманна висота тулуба в межах 18–20 см та округлий отвір, а також вироби XV–XVI ст. із висотою тулуба 13–14 см і значно розшиленим отвором округлої, квадратної, трикутної та квадрифольної форм [Фінадоріна, 2016, с. 141]. За всіма ознаками знахідки із траншеї 2 входять до другої, пізнішої, хронологічної групи. Натомість мископодібні кахлі відомі на західноукраїнських землях із другої половини XV ст. – початку XVI ст. [Колупаєва, 2006, с. 79]. Кахля з орнаментом у вигляді лева, що крокує, під короною та роздвоєним хвостом тяжіє до геральдичних левів чеських земель. Подібний виконаний на одній із замку в Іновлодзі, зображення якого дослідники пов'язують також із чеськими кахлями [Motylewska, 2008, s. 33, tabl. XII, 1–1b]. Загалом описані плиткові кахлі датують XVI ст.

Ножам зі збереженими дерев'яними накладками у Львові відомі аналогії, знайдені на пл. Старий Ринок [Терський, Войнаровський, Овчінніков, 2007, рис. 9, 5], вул. Б. Хмельницького [Войтович, Войтович, 2014а, рис. 66, 2–5] та у траншеї 1 на дослідженій ділянці [Войтович, Войтович, Ковальський-Білокрилий, 2013b, рис. 66, 2–3]. Варто сказати, що всі ці знахідки локалізовані в одному районі – на місці колишнього пригороддя.

Певні спільні ознаки до монограми на накладці до книжки з готичними рисами віднаходимо на бронзовій накладці із пл. Міцкевича, 10, у Львові, яку датують XV–XVI ст. [Милян та ін., 2011, с. 106; рис. 227]. Така подібність у декоруванні двох різних знахідок вказує на їхню одночасність, окрім цього, можна припустити, що вони були виготовлені в одному цеху.

Поміж шкіряного взуття пізнього Середньовіччя можна виділити більш ранню хронологічну групу, яка датується XV–XVI ст. і представлена черевиками зі системою зав'язок, де одна сторона язичка пришивалась, а інша зав'язувалась на вузлики. Таке взуття виявлено під час досліджень чинбарського комплексу на пл. Старий Ринок у Львові [Терський, Войнаровський, Овчінніков, 2007, с. 307], реконструкції вул. Б. Хмельницького [Войтович, Войтович, 2014а, рис. 54] та досліджень у траншеї 1 на цій же ділянці [Войтович, Войтович, Ковальський-Білокрилий, 2013b, рис. 70; 71]. До пізньої хронологічної групи входять знахідки, пов'язані зі зміною готичної моди на ренесансну. Для черевиків Ренесансу притаманна стала масивна горизонтально зрізана передня частина [Drażkowska, 2011, s. 156, рис. 106; 111]. Так, черевики з такими ознаками датують XVI ст.

Підтвердження подальшої забудови досліджуваної ділянки в ранньомодерну добу – залишки дерев'яної житлової будівлі каркасно-стовпової конструкції (споруда 1), датування якої дозволяє здійснити виявлений археологічний матеріал, зокрема кераміка. Так, горщики із заповнення споруди притаманні для другої половини XVII ст. – початку XVIII ст. [Тараненко, Чміль, Чекановський, 2012, с. 153, рис. 1:2; Чміль, 2007, с. 164–165]. Що ж до датування кахель, то пластичний мотив у вигляді калини трапляється між керамічних комплексів Львова XVII–XVIII ст. [Милян, Осаульчук, 2007, с. 698; рис. 11, 2]. Натомість вироби з пуклю широкого розповсюдження набули у другій половині XVI ст. [Гупало, Кіндій, Лосик, 2002, с. 14]. Образ

ангелів належить до одного з поширених мотивів декоративного мистецтва України доби Ренесансу, а особливо Бароко. Для барокового кахлярства притаманним було оздоблення печей пишним рослинним орнаментом, куди іноді вводили постаті людей, тварин, птахів, а в нашому випадку – ангела [Кора-Васильєва, 2019, с. 434]. Його стояча поза, як у нашої кахлі, часто супроводжувалася музичними інструментами: арфами, флейтами та скрипками [Івашків, 2005, с. 105]. Наявність у споруді 1 кахель різної орнаментациї може свідчити про ремонт опалювального пристрою в минулому.

З огляду на те, що в заповнені споруди виявлено декілька монет, які представлені ризьким шелягом Христини I (1645) та чотирма коронними і литовськими шелягами 1660–1667 рр. карбування, час припинення існування споруди 1 припадає на другу половину XVII ст. – зруйнована унаслідок пожежі, на що вказує потужний горілий шар і наявність значної кількості знахідок у доброму стані збереження.

Вулиця Підмурна з найближчим оточенням входила до львівського «гетто», яке не мало доброї слави серед тогочасних львів'ян [Мельник, 2010, с. 10–11; Krajewski, 1909, s. 45–47]. Тому в Жовківському передмісті часто відбувалися єврейські погроми. Зокрема, один із перших зафіксований 1664 р. [Крип'якевич, 1991, с. 19]. Можливо, і знищення цієї дерев'яної будівлі пов'язане з однією із таких подій.

Житлові й господарські будівлі виконані з дерева, виявлені під час археологічних досліджень поряд із ділянкою на місці сучасного ринку «Добробут», також збудовані в каркасну (фахверкову) конструкцію та датуються XVII–XVIII ст. [Петегирич, Филипчук, 1996, с. 25]. На основі таких спостережень можна стверджувати, що на противагу забудови середмістя, яка переважно була кам'яною, забудова Краківського передмістя у XVII–XVIII ст. часто залишалася дерев'яною.

Із ранньомодерним часом пов'язуємо відкрите дерево при південній стінці траншеї 2, яке складається із трьох масивних колод, низки кілків і дощок, що лежали на ребрі, які за ознаками є залишками певного роду огорожі або ж конструкцією, спорудженою для укріплення схилу від осипання.

Наприкінці XVIII ст. – початку XIX ст., після приєднання Галичини до Австрійської імперії, відбулися масштабні заходи нової влади щодо модернізації Львова. У 1789 р. встановлено нові адміністративні межі міста, унаслідок чого до його складу увійшло колишнє Краківське передмістя [Долинська, Іванночко, 2014, с. 51, 52]. А після великої пожежі 6 червня 1800 р., яка спустошила значну частину передмістя, забудова тут інтенсифікувалася – почала формуватися квартальна й мережа вулиць із регулярними фрагментами [Петришин, Іваночко, 2008, с. 178]. З австрійським періодом функціонування досліджуваної ділянки пов'язуємо відкритий мур у північній частині траншеї 2, який з огляду на параметри належав внутрішній перегородці підвалу будинку. До внутрішнього інтер'єру австрійського дому, крім муру, належать залишки дерева й кам'яного мощення, виявленого на глибині 2,9–3 м.

Висновки. Серед основних результатів проведених робіт можна відзначити:

– ще раз підтверджено актуальність проведення рятівних археологічних робіт на місці спорудження в минулому житлових будинків, оскільки котлован під будівництво кам'яниць не завжди вибирався до материка, а як показує практика проведення такого роду робіт, підоснови мурів споруджувалися на шарах XV–XVI ст., часто і на нашаруваннях XVII ст. (як у нашому випадку);

– стверджено перспективність проведення в майбутньому археологічних робіт усередині підвалу новозбудованого медичного центру, оскільки його рівень денної поверхні лежить на культурних нашаруваннях XV–XVI ст., а материк залягає від цієї відмітки нижче майже на 2 м;

– вдалося простежити автентичні культурні нашарування XII–XVIII ст.;

– відкрито залишки дерев'яної житлової споруди (споруда 1) каркасно-стовпової конструкції, що датується XVII ст.;

– зафіксовано скупчення значної кількості дерева, зокрема при південній стінці траншеї 2, яке виконувало функцію укріплення схилу від осипання, також датованого XVII–XVIII ст.;

– розкрито частину дерев'яної конструкції зі системою пазів і виявлено навколо неї значну кількість металевих речей, зокрема унікальну мідну статуетку чоловічка з готичними рисами;

– виявлено на рівні материка скупчення керамічних виробів ранньозалізного часу, а в передматериковому шарі – керамічні вироби періоду існування Галицько-Волинського князівства;

– досліджено багаті речами культурні нашарування XV–XVI ст., у яких виявлено значну кількість масового матеріалу й індивідуальних виробів;

– знайдено декілька монет XIV–XV ст., зокрема досить рідкісні денарії галицько-руські, які карбувались у Львові в 1353–1370 рр.

Також між двома дослідженими траншеями, крім значної кількості спільних ознак, простежені й певні відмінності:

– у траншеї 2 на рівні материка не виявлено жодного об'єкту, натомість у траншеї 1 їх зафіксовано декілька;

– у траншеї 2 не знайдено матеріалу черняхівської культури, а у траншеї 1 жоден керамічний матеріал не інтерпретований як посуд ранньозалізного часу;

– на відміну від траншеї 1 у траншеї 2 виявлено значну кількість керамічних кахель різної форми (горщикоподібних, мископодібних, ранніх плиткових).

Отже, проведені рятівні археологічні дослідження вказують на те, що на різних хронологічних проміжках часу ця ділянка залюднювалась та освоювалась по-різному. Проведені роботи ще раз підтвердили твердження про найбільш ранній час локалізації давньоруського Львова саме в цій частині сучасного міста – на території колишнього Краківського передмістя.

Авторський внесок. Назарій Войтович – керував польовими дослідженнями, брав участь у оформленні рисунків і фотографій, написанні тексту; Марія Войтович – брала участь у польових дослідженнях, камеральному опрацюванні матеріалів, оформленні рисунків і фотографій, написанні тексту.

Декларація щодо конфлікту інтересів. Автори статті заявляють, що в них немає конфлікту наукових і фінансових інтересів чи особистих вигод, отриманих від третіх осіб, які могли би вплинути на дослідження, результати яких наведені у статті.

Подяки. Висловлюємо подяку кандидатові архітектури Юрієві Лукомському за надані консультації під час проведення археологічних робіт.

ЛІТЕРАТУРА

Білас, Н. (2009). Рятівні археологічні дослідження на території паркової зони в с. Виннички Пустомитівського р-ну Львівської обл. *Наукові студії: зб. наук. Праць / Історико-краєзнавчий музей м. Винники*, Львів–Винники, 2, 155–162.

Виногородська, Л., Калашник, Є. (2015.). Керамічний посуд пізньосередньовічної Вінниці (за матеріалами археологічних досліджень у 2013 р.). *Археологія*, 4, 91–108.

Войтович, Н., Войтович, М. (2014а). *Звіт про результати пам'ятко-охоронних робіт (археологічного нагляду)*. Науковий архів Науково-дослідного центру “Рятівна археологічна служба” Інституту археології Національної академії наук України. Львів. 378.

Войтович, Н., Войтович, М. (2014б). Результати археологічних досліджень на вул. Б. Хмельницького у м. Львові. *Археологічні дослідження в Україні 2013*. Київ, 173–175.

Войтович, Н., Войтович, М., Ковальський-Білокрилий, Я. (2013а). Дослідження у м. Львові по вул. Підмурна, 5. *Археологічні дослідження в Україні 2012*. Київ–Луцьк, 228–229.

Войтович, Н., Войтович, М., Ковальський-Білокрилий Я. (2013б). *Звіт про результати археологічних досліджень на вул. Підмурній, 5 у м. Львові*. Науковий архів Науково-дослідного центру “Рятівна археологічна служба” Інституту археології Національної академії наук України. Львів. 288.

Войтович, Н., Войтович, М., Ковальський-Білокрилий, Я. (2018). Рятівні археологічні дослідження в Жовківському передмісті Львова. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*, 22, 356–401. <https://doi.org/10.33402/mdarv.2018-22-356-401>

Войтович, Н., Лазурко, О., Шніцар, М. (2013). Дослідження у м. Львові по вул. Лесі Українки, 29. *Археологічні дослідження в Україні 2012*. Київ–Луцьк, 232–233.

Гупало, В., Кіндій, О., Лосик, М. (2002). Давні кахлі з Дубна і Львова (за археологічними матеріалами). *Український керамологічний журнал*, 2(4), 11–21.

Долинська, М., Іваночко, У. (2014). Просторовий розвиток та урбаністика міста наприкінці XVIII–XIX ст. *Атлас українських історичних міст. Том 1: Львів*. 51–58.

Зубрицький, Д. (2002). *Хроніка міста Львова*. Львів. 640 с.

Івашків, Г. (2005). Прадавні та християнські мотиви на кахлях зі збірки Петра Лінинського. *Український керамологічний журнал*, 14 (15–18), 93–107.

Качор, І., Качор, Л. (2004). *Львів крізь віки*. Львів, 240 с.

Коваленко, О. (2008). *Глиняні люльки XVII–XVIII століть (за матеріалами Полтавщини)*. Опішня, 144 с.

Колупаєва, А. (2006). *Українські кахлі XIV – початку XX ст. Історія. Типологія. Іконографія. Ансамблевисть*. Львів, 384 с.

Кора-Васильєва, Т. (2019). Нове осмислення стилю бароко в декоративному мистецтві України XVII–XVIII століть. *IX Міжнародний конгрес українців. Мистецтвознавство. Культурологія*. Київ, 419–435.

Крижанівський, А. (2007). *Львівський монетний двір у XIV–XV століттях*. Львів. 222 с.

Крип'якевич, І. (1991). *Історичні походи по Львові*. Львів, 168 с.

Лазурко, О., Шніцар, М. (2017). Матеріали Княжої доби в історичній частині Львова. *Княжа доба: історія і культура*, 11, 15–22.

Мельник, І. (2010). *Довкола Високого Замку шляхами й вулицями Жовківського передмістя та північних околиць міста Львова*. Львів, 288 с.

Милян, Т., Лазурко, О., Шніцар, М., Войтович, Н., Шишак, В., (уклад.). (2011). Скарби підземного Львова. Каталог виставки археологічних знахідок із досліджень Рятівної археологічної служби у середмісті Львова. Львів, 132 с.

Милян, Т., Осаульчук, О. (2007). Попередні результати археологічних досліджень на вулиці Друкарській, 9 у Львові. *Записки Наукового товариства імені Шевченка. Праці археологічної комісії*. Львів, ССLIII. 685–705.

Назар, І., Войтович, Н., Войтович, М. (2012). *Звіт про результати археологічних досліджень ділянки втраченої забудови на вул. Краківська, 6–12 у м. Львові у 2010 р.* Науковий архів Науково-дослідного центру “Рятівна археологічна служба” Інституту археології Національної академії наук України. Львів. 306 арк.

Оногда, О. (2008). Основні типи кераміки Середньої Наддніпрянщини другої половини XV – початку XVI ст. *Археологія*, 4, 55–63.

Петегирич, В. (2006a). Археологічні пам'ятки. *Історія Львова. У трьох томах / ред.: Я., Ісаєвич, М., Литвин, Ф., Стеблій*. Львів, 1. 30–33.

Петегирич, В. (2006b). Село над Полтвою – попередник Львова. *Історія Львова. У трьох томах / ред.: Я., Ісаєвич, М., Литвин, Ф., Стеблій*. Львів, 1. 34–37.

Петегирич, В., Филипчук, М. (1996). *Город під Золотим Левом. Нотатки археологів*. Львів. *Історичні нариси*. Львів, 24–28.

Петришин, Г., Іваночко, У. (2008). Містобудування. *Архітектура Львова: Час і стилі. XIII–XXI ст.* Львів, 171–185.

Присяжний, К. (2003). Виникнення та розвиток кахльових печей. Пропозиції до реставрації. *Вісник Інституту Укрзахідпроектреставрація*, 13, 109–122.

Пшеничний, Ю., Ткач, В. (2018). Колекція кахель з Дубенського Спасо-Преображенського монастиря. *Археологія і давня історія України*, 4(29). 280–296.

- Степанів, О. (1992). *Сучасний Львів*. Львів, 144 с.
- Тараненко, С., Чміль, Л., Чебановський, А. (2012). Нові дослідження Київського Подолу. *Праці Центру пам'яткознавства*. Київ, 22. 151–160.
- Терський, С. (2015). Спорядження вершника та коня на Волині у X–XIV століттях. *Культура і мистецтво Західноукраїнських земель 2009, 2010*. Львів, 71–114.
- Терський, С., Войнаровський, В., Овчинников, О. (2007). Чинбарський спеціалізований комплекс XV–XVI ст. з розкопок на площі Старий Ринок у Львові 1997 року. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині, 11*, Львів, 295–314.
- Фінадоріна, Д. (2016). Загальна характеристика знахідок півної кахлі Києво-Печерської лаври. *Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій*. Київ, 140–160.
- Чміль, Л. (2007). Ужиткова кераміка XVII ст. з розкопок Вознесенського жіночого монастиря в Києві. *Лаврський альманах. Києво-Печерська лавра в контексті української історії та культури, 17*, 164–170.
- Чміль, Л. (2015). Керамічний посуд другої половини XIII–XIX ст. з території Михайлівського Золотоверхого монастиря. *Болховітіновський щорічник 2013/14*. Київ, 85–136.
- Шніцар, М., Підкович, А., Ткач, Є. (2016). Дослідження по вул. Лева, 2 у м. Львові. *Археологічні дослідження в Україні 2015*. Київ, 106–107.
- Шніцар, М., Ткач, Є. (2016). Слов'яно-руські старожитності з археологічних досліджень на території колишнього Краківського передмістя м. Львова. *Вісник рятівної археології (ACTA ARCHAEOLOGIAE CANSERVATIVAE), 2*. 101–124.
- Drażkowska A. *Historia obuwia na ziemiach polskich od IX do końca XVIII wieku*. Toruń, 2011. 365 s.
- Krajewski A. *Lwowskie przedmieścia: Obrazki i szkice z przed pół wieku*. Lwów, 1909. 71 s.
- Motyłewska I. *Renesansowe kafle z zamku w Inowłodzu*. Łódź, 2008. 164 s.

REFERENCES

- Bilas, N. (2009). Rescue Archeological Exploration in the Territory of Park Zone in the Village of Vynnychky in Pustomyty District, Lviv Region. *Naukovi studii: zb. nauk. prats. Istoryko-kraieznavchyi muzei m. Vynnyky*, Lviv–Vynnyky, 2, 155–162. (in Ukrainian).
- Vynogrodska, L., & Kalashnyk, Ye. (2015). The Ceramic Pottery of Late Medieval Vinnytsa (on the materials from archaeological excavations in 2013). *Archaeology, 4*, 91–108. (in Ukrainian).
- Voitovych, N., & Voitovych, M. (2014). Zvit pro rezultaty pam'iatko-okhoronnykh robit (arkheolohichnoho nahliadu). Naukovyi arkhiv Naukovo-doslidnoho tsentru “Riativna arkheolohichna sluzhba” Instytutu arkheolohii Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy. Lviv. 378. (in Ukrainian).
- Voitovych, N., & Voitovych, M. (2014). Rezultaty arkheolohichnykh doslidzhen na vul. B. Khmelnytskoho u m. Lvovi. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2013*. Kyiv, 173–175. (in Ukrainian).
- Voitovych, N., Voitovych, M., & Kovalskyi-Bilokrylyi, Ya. (2013a). Doslidzhennia u m. Lvovi po vul. Pidmurna, 5. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2012*. Kyiv–Lutsk, 228–229. (in Ukrainian).
- Voitovych, N., Voitovych, M., & Kovalskyi-Bilokrylyi, Ya. (2013b). Zvit pro rezultaty arkheolohichnykh doslidzhen na vul. Pidmurnii, 5 u m. Lvovi. Naukovyi arkhiv Naukovo-doslidnoho tsentru “Riativna arkheolohichna sluzhba” Instytutu arkheolohii Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy. Lviv. 288. (in Ukrainian).
- Voitovych, N., Voitovych, M., & Kovalskyi-Bilokrylyi, Ya. (2018). Rescuing archaeological Researches in Zhovkva Suburb of Lviv. *Materials and studies on archeology of Sub-Carpathian and Volhynian area, 22*, 356–401. <https://doi.org/10.33402/mdapv.2018-22-356-401> (in Ukrainian).
- Voitovych, N., Lazaruko, O., & Shnitsar M. (2013). Doslidzhennia u m. Lvovi po vul. Lesi Ukrainky, 29. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2012*. Kyiv–Lutsk, 232–233. (in Ukrainian).
- Hupalo, V., Kindii, O., & Losyk, M. (2002). Davni kakhli z Dubna i Lvova (za arkheolohichnymy materialamy). *Ukrainskyi keramolohichnyi zhurnal, 2 (4)*. 11–21. (in Ukrainian).
- Dolynska, M., & Ivanochko, U. (2014). Prostorovyi rozvytok ta urbanistyka mista naprykintsi XVIII – XIX st. *Atlas ukrainskykh istorychnykh mist. Tom 1: Lviv*. 51–58. (in Ukrainian).
- Zubrytskyi, D. (2002). *Khronika mista Lvova*. Lviv, 640 p. (in Ukrainian).

- Ivashkiv, H. (2005). Pradavni ta khrystyianski motyvy na kakhliakh zi zbirky Petra Linynskoho. *Ukrainskyi keramologichnyi zhurnal*, 14 (15–18), 93–107. (in Ukrainian).
- Kachor, I., & Kachor, L. (2004). Lviv kriz viky. Lviv, 240 p. (in Ukrainian).
- Kovalenko, O. (2008). *Hlyniani liulky XVII–XVIII stolit (za materialamy Poltavshchyny)*, Opishnia, 144 p. (in Ukrainian).
- Kolupaieva, A. (2006). *Ukrainski kakhli XIV – pochatku XX st. Istorii. Typolohiia. Ikonohrafiia. Ansamblevist*. Lviv, 384 p. (in Ukrainian).
- Kora-Vasyliieva, T. (2019). Nove osmyslennia styliu baroko v dekoratyvnomu mystetstvi Ukrainy XVII–XVIII stolit. IX *Mizhnarodnyi konhres ukrainistiv. Mystetstvoznnavstvo. Kulturolohiia*. Kyiv, 419–435. (in Ukrainian).
- Kryzhanivskiy, A. (2007). Lvivskiy monetnyi dvir u XIV–XV stolittiakh. Lviv, 222 p. (in Ukrainian).
- Kryp'iakevych, I. (1991). *Istorychni pokhody po Lvovi*. Lviv, 168 p. (in Ukrainian).
- Lazurko, O., & Shnitsar, M. (2017). Materialy Kniazhoi doby v istorychnii chastyni Lvova. *Kniazha doba: istoriia i kultura*. Lviv, 11. 15–22. (in Ukrainian).
- Melnyk, I. (2010). *Dovkola Vysokoho Zamku shliakhamy y vulytsiamy Zhovkivskoho peredmistia ta pivnichnykh okolyts mista Lvova*. Lviv, 288 p. (in Ukrainian).
- Mylian, T., Lazurko, O., Shnitsar, M., Voitovych, N., Shyshak, V. (Compilers). (2011). *Skarby pidzemnoho Lvova. Kataloh vystavky arkheologichnykh znakhidok iz doslidzhen Riativnoi arkheologichnoi sluzhby u seredmisti Lvova*. Lviv, 132 p. (in Ukrainian).
- Mylian, T., & Osaulchuk, O. (2007). Poperedni rezultaty arkheologichnykh doslidzhen na vulytsi Drukarskii, 9 u Lvovi. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka. Pratsi arkheologichnoi komisii*. Lviv, CCLIII. 685–705. (in Ukrainian).
- Nazar, I., Voitovych, N., & Voitovych, M. (2012). *Zvit pro rezultaty arkheologichnykh doslidzhen dilianky vtrachenoj zabudovy na vul. Krakivska, 6–12 u m. Lvovi u 2010 r.* Naukovi arkhiv Naukovo-doslidnoho tsentru “Riativna arkheologichna sluzhba” Instytutu arkheologii Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy. Lviv. 306 ark. (in Ukrainian).
- Onohda, O. (2008). Osnovni typy keramiky Serednoi Naddnyprianshchyny druhoi polovyny XV – pochatku XVI st. *Archaeology*, 4, 55–63. (in Ukrainian).
- Petehyrych, V. (2006a). Arkheologichni pam'iatky. *Istorii Lvova. U trokh tomakh*. Red.: Ya., Isaievych, M., Lytvyn, & F., Steblii. Lviv, 1. 30–33. (in Ukrainian).
- Petehyrych, V. (2006b). Selo nad Poltvoiu – poperednyk Lvova. *Istorii Lvova. U trokh tomakh*. Red.: Ya., Isaievych, M., Lytvyn, & F., Steblii. Lviv, 1. 34–37. (in Ukrainian).
- Petehyrych, V., & Fylypchuk, M. (1996). Horod pid Zolotym Levom. Notatky arkheolohiv. *Lviv. Istorychni narysy*. Lviv, 24–28. (in Ukrainian).
- Petryshyn, H., & Ivanochko, U. (2008). Mistobuduvannia. *Arkhytektura Lvova: Chas i styli. XIII–XXI st.* Lviv, 171–185. (in Ukrainian).
- Prysiashnyi, K. (2003). Vynyknennia ta rozvytok kakhlovykh pechei. Propozitsii do restavratsii. *Visnyk Instytutu Ukrzakhidproektrestavratsiia*, 13, 109–122. (in Ukrainian).
- Pshenychnyi, Yu., & Tkach, V. (2018). Kolektsiia kakhel z Dubenskoho Spaso-Preobrazhenskoho monastyria. *Arkheolohiia i davnia istoriia Ukrainy*. Kyiv, 4 (29). 280–296. (in Ukrainian).
- Stepaniv, O. (1992). *Suchasnyi Lviv*. Lviv, 144 p. (in Ukrainian).
- Taranenko, S., Chmil, L., & Chekanovskiy, A. (2012). Novi doslidzhennia Kyivskoho Podolu. *Pratsi Tsentru pamiatkoznavstva*. Kyiv, 22. 151–160. (in Ukrainian).
- Terskyi, S. (2015). Sporiadzhennia vershnyka ta konia na Volyni u X–XIV stolittiakh. *Kultura i mystetstvo Zakhidnoukrainskykh zemel 2009, 2010*. Lviv, 71–114. (in Ukrainian).
- Terskyi, S., Voinarovskiy, V., & Ovchinnikov, O. (2007). Chynbarskyi spetsializovanyi kompleks XV–XVI st. z rozkopok na ploshchi Staryi Rynok u Lvovi 1997 roku. *Materials and studies on archeology of Sub-Carpathian and Volhynian area*. 11, 295–314. (in Ukrainian).
- Finadorina, D. (2016). Zahalna kharakterystyka znakhidok pichnoi kakhli Kyievo-Pecherskoi lavry. *Misto: istoriia, kultura, suspilstvo. E-zhurnal urbanistychnykh studii*. Kyiv, 140–160. (in Ukrainian).

Chmil, L. (2007). Uzhytkova keramika XVII st. z rozkopok Voznesenskooho zhinochoho monastyria v Kyievi. *Lavrskyi almanakh. Kyievo-Pecherska lavra v konteksti ukrainskoi istorii ta kultury. Zbirnyk naukovykh prats*. Kyiv, 17, 164–170. (in Ukrainian).

Chmil, L. (2015). Keramichni posud druhoi polovyny XIII–XIX st. z terytorii Mykhailivskoho Zolotoverkhoho monastyria. *Bolkhovitinovskiy shchorichnyk 2013/14*. Kyiv, 85–136. (in Ukrainian).

Shnitsar, M., Pidkovych, A., & Tkach, Ye. (2016). Doslidzhennia po vul. Leva, 2 u m. Lvovi. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2015*. Kyiv, 106–107. (in Ukrainian).

Shnitsar, M., & Tkach, Ye. (2016). Slov'iano-ruski starozhytnosti z arkheolohichnykh doslidzhen na terytorii kolyshnoho Krakivskoho peredmistia m. Lvova. *Visnyk riativnoi arkheolohii (ACTA ARCHAEOLOGIAE CANSERVATIVAE)*, 2. 101–124. (in Ukrainian).

Стаття: надійшла до редакції 25.09.2020
прийнята до друку 5.11.2020

RESCUING ARCHEOLOGICAL RESEARCHES IN KRAKOW SUBURB OF LVIV

Nazariy VOITOVYCH¹, Maria VOITOVYCH²

¹ Scientific-research centre “Rescuing archeological service” of Institute of archeology of NAS of Ukraine, Vynnychenko Str., 24, 79008, Lviv, Ukraine, e-mail: voitovychnazarwork@gmail.com

² Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of NAS of Ukraine, Vynnychenko Str., 24, 79008, Lviv, Ukraine, e-mail: danylivmari@ukr.net

Results of rescuing archeological researches carried out by the expedition of SRC “Rescuing archaeological service” of IA of NAS of Ukraine led by N. Voitovych on the territory of building of private medical centre are presented at the article. During field season of 2013 archeological researches in Pidmurna Street, 5 were focused on the southern part of examined locality, where trench 2 with an area of 26.2 m² was dug. Through archeological researches remains of the foundation of Austrian building was discovered and also part of interior of basement (stone pavement) was found. In addition, wooden construction of residential use was discovered. It was destroyed in a fire in the second half of XVII century. A significant amount of mobile material in a good taphonomic condition was recorded in the infill of the building. It consisted of ceramic, glass and metal ware, tiles, metal products (stirrups, coins, crossbow arrowhead). At the southern wall of the trench, a cluster of wood was discovered, which served as a strengthening of the slope to prevent falling. The last one can be dated back to XVII–XVIII centuries. Another wooden construction was found in the cultural layers of XV–XVI centuries. It was also discovered anthropogenic layers that can be dated back from VIII century B.C. to XVIII–XIX centuries A. D. inclusively. Archaeological material, dated back from VIII century B.C. to XVIII century A. D. inclusively was found in the trench. It is established that the bedrock was found on the depth of 4.3–4.9 m, with a decrease to the north-eastern direction. A significant amount of mobile material was collected. The largest number of finds is represented by artifacts from Late Middle Ages (ceramic, glass and wooden ware, building ceramics, leather footwear, products made of metal), which indicates that population of the former Old Rus' suburbs not finished after the capture of Lviv by Kazimierz III and relocation of the city inside the walls, but on the contrary – obtained a new momentum to its further development, this time as a Krakow suburb of Lviv.

Key words: Lviv, Pidmurna Street, archeological researches, wooden construction, ceramic ware, leather footwear, metal products.